

ILANDSBY LIV

A woman with short brown hair, wearing a red zip-up sweater, is focused on her work. She is seated at a wooden loom, which is set up on a wooden table. She is working on a piece of fabric with horizontal stripes of yellow, red, and maroon. The background shows a wooden wall and a window looking out onto a snowy residential area with houses and bare trees.

TIDSSKRIFT FOR
CAMPHILL-LANDSBYENE
I NORGE

NR. 7 · VINTEREN 2005/2006

Landsbyliv

Er et forum for mennesker som lever, arbeider og er engasjert i Camphill – landsbylivet i Norge. Tidsskriftet vil være "et vindu i verden" for interne og eksterne aktører. Det skal berike miljø, kommunikasjon og livskvalitet. Landsbyliv kommer ut fire ganger i året.

Redaksjonsgruppen består av:

Jan Bang (ansv. for denne utg.)
Dag Balavoine
Nils Langeland
Richard Monsen

Landsbystiftelsen består av:

- Vidaråsen, 3158 Andebu
Tel: 33 44 41 00
- Jøssåsen, 7550 Hommelvik
Tel: 73 97 12 22
- Vallersund, 7167 Vallersund
Tel: 72 52 77 40
- Hogganvik, 5583 Vikedal
Tel: 52 76 01 11
- Kristoffertunet, Hans Collins vei 5
7053 Ranheim. Tel: 73 82 68 50
- Corona, Rotvoll Alle 1, 7053 Ranheim
Tel: 73 84 76 00
- Solborg, 3520 Jevnaker
Tel: 32 13 24 80

Landsbystiftelsens formål er å understøtte sosiale samarbeids- og livsformer utgått fra Rudolf Steiners tredelte samfunnsbilde, slik disse er forsøkt virkeliggjort i andre Camphillsteder grunnlagt av legen Karl König, og hvor den sosiale grunnlov forsøkes gjennomført.

De holdninger og synspunkter som er trykket i artikler i Landsbyliv, er uttrykk for forfatterens egne tanker og holdninger og ikke nødvendigvis redaksjonens synspunkter.

Org. Nr. 954 475 492
Bank konto nr. 1254 05 18562
ISSN 1504-0720

Epost: jmbang@start.no
Webseite: www.camphill.no

Abonnement kr. 250,-

Distribusjonsadresse:

Solborg Landsby, 3520 Jevnaker
Tel: 32 13 34 56

FORSIDEN: Bilde av Anita Pettersen fra Granly.
Foto Dag Balavoine.

Leder

I den forrige utgaven av Landsbyliv fokuserte vi på miljøproblemer og hvordan Camphill i flere land har grepet fatt i dette. Miljøproblemer kan også forstås som et uttrykk for vår egen åndelige status og vår manglende bevissthet om de veldige kreftene som virker på oss og i naturen.

Denne mangel på bevissthet gjør seg også synlig når vi betrakter mellommenneskelige forhold. På samme måte som verden i den siste tiden har vært preget av naturkatastrofer, er den også preget av terrorhandlinger, selvmordsbombere og lignende forsøk på å tilintetgjøre mennesker, tilsynelatende uten andre mål enn å skape frykt og tvil. Et resultat av dette har vært en demonisering av Islam blant mange vestlige. Derfor trekker vi frem en side av Islam i denne utgave, et dikt av Sufimystikeren Jalaladin Rumi, for å vise at Islam er et hus med mange rom, og at i flere av disse rommene kan vi møte mennesker av ulik tro uten å miste vår integritet, ja endog bli beriket og fornyet.

FOKUS i denne utgaven retter søkelyset også på mennesket, denne gangen individet og samfunnet. Både Rudolf Steiner og Karl König påpeker at det er umulig å løsrive individet fra fellesskapet, et individ uten et samfunn rundt seg er nesten utenkelig og nesten ikke som menneske å regne. Vi tilbyr våre lesere noen av Königs tanker om det sosiale og økonomiske fundament for et samfunn som setter individet i sentrum.

Hovedartikkelen i FOKUS er et innlegg fra filosof Tore Frost, som gir en historisk oversikt over hvordan menneskets verdighet har utviklet seg, og hvordan vi i dag står med et ansvar for å ivareta dette. For å føye disse tankene tilbake til vår egne målsetninger slutter vi FOKUS med Bente Edlunds oversettelse av hvordan den medisinske seksjonen i Dornach behandler samme tema.

Neste år feirer Landsbystiftelsen at det er 40 år siden Vidaråsen, den første landsbyen i Norge, ble grunnlagt. Dette vil bli markert med en større samling på Vidaråsen i pinsen. Landsbyliv markerer også begivenheten ved å slå sammen påske- og sankthansutgavene til en Jubileumsutgave som kommer ut ved pinsetider.

Julen er like rundt hjørnet, men vi har klart å beholde et lite glimt av sommeren, et minne fra de dagene hvor vi kunne sitte ute og nyte solen. Berit Sunde gir oss en fin skildring av sin tur rundt Mjøsa i juli. ■ ■ ■

Vi ønsker alle våre lesere en God Jul og et Godt Nyttår!

Redaksjonen

Innhold

NYHETER

NYTT FRA LANDSBYENE	S	4
NYTT FRA LANDSBYSTIFTELSEN	S	9
NYTT FRA LANDSBYSKOLEN	S	11
NYTT FRA HELSEPEDAGOGIKKEN	S	12
PRAKTIKANTFORUM	S	15
GLIMT FRA VERDEN	S	17

KRONIKKER

BOMILJØ I LANDBRUKSOMRÅDER	S	18
SOSIAL REVISJON	S	19
BALDRIANPREPARAT I LAND- OG HAGEBRUK	S	21

FOKUS PÅ INDIVID OG SAMFUNN

SOSIALE OG ØKONOMISKE GRUNNLAG FOR MODERNE FELLESSKAPSDANNELSE	S	22
RESPEKT FOR MENNESKETS IBOENDE VERDIGHET	S	24
HVA ER INTEGRASJON?	S	28

FASTE SPALTER

BEGIVENHETER	S	30
HVOR ER DE NÅ?	S	32
SKOLERINGSVEIEN	S	33
LANDBRUKSLIV	S	34
DEBATT	S	35
BRODER DYR	S	36
BOKANMELDELSER	S	37
AKTIVITETSKALENDER	S	40

Gjestehuset

Det å være menneske er et gjestehus.

Hver morgen et nytt besøk.

En glede, en depresjon, en smålighet, et øyeblikks erkjennelse kommer som en uventet gjest.

Ønsk dem alle velkommen inn og sørg for dem!

Selv om det er en gjeng med besværligheter som raserer huset ditt innvendig, tjen dog hver gjest med ære.

Han vil kanskje berede deg stedet for en ny glede.

Den mørke tanke, skammen, ondskapsfullheten, ta dem leende imot ved døren og inviter dem inn.

Vær takknemlig for hver som kommer,

for alle er sendt deg som en veileder fra det hinsidige.

Jalaladin Rumi

I de siste årene har det oppstått en demonisering av Islam og arabisk kultur som er like nedbrytende i det lange løp som terroraksjoner i det korte. I landsbyene setter vi pris på å leve og arbeide sammen med mennesker som er forskjellige. Disse holdningene skulle råde i hele verden. Islam er en etablert verdensreligion med en mangfoldighet som har plass til mye, alt fra fundamentalisme til mystikk. Konsentre-rer man seg om de negative utslag fra en verdensreligion, kan man få et forvrengt bilde. Tenk bare hvis man bedømmer Kristendommen ut fra inkvisisjonens gjerninger!

For Rumi er også Kristus en realitet:

Kristus er jordens befolkning

Og alle ting likeså.

Hvori intet rom for falskhet finnes.

Hvorfor helbrede med bitter suppe

når det overalt finnes

friskt vann?

Jalaladin Rumi var en Sufi-vismann, en verdens-ankjent islamsk mystiker som var opphav til en skole som enda den dag i dag er virksom i Konya i Tyrkia. Han levde i det 13. århundre i Midt-Østen. ■ ■ ■

Red.

Jan Svellet.
Foto Dag Balavoine.

"Small is beautiful"

At landet vårt er ein vasskraftnasjon er det knapt nokon som ikkje veit. Noreg er det einaste landet i verda som produserer så godt som heile elektrisitetforbruket sitt ved hjelp av vasskraft. I elektrisitetens barndom vart det bygt fleire tusen små vasskraftanlegg i landet.

Tekst og foto DAG EIRIK EIKELAND

Seinare kom tida for dei store kraftutbyggingane – og dei mange små kraftverka kom i bakleksa. Dei fleste vart etter kvart nedlagde, dei stoppa opp så å seia av "alder og elde".

Men no er tida for dei store vasskraftprosjekta forbi. Kraftutbygginga i Sauda nett no er kanskje den siste utbygginga av dette slaget! Men elektrisitetforbruket stig, og i dei siste åra har vi i aukande grad gjort oss avhengige av svensk kjernekraft og dansk kolkraft. Og i takt med det auka forbruket har kraftprisane gått opp – dei fleste av oss hugsar nok enno straumrekningane vinteren 2002/2003 med gru! Men dei aukande prisane har igjen fått interessa for små vasskraftverk til å auka. Dessutan er styresmaktene i ferd med å innføra ulike støtteordningar

for slike verk, t.d. "grøne sertifikat". ("Grøne sertifikat" er ei ordning som skal gje kraftproduksjon frå fornybare energikjelder eit tillegg i prisen, og dette er ei ordning som truleg vil omfatta vindkraft, små vasskraftanlegg og bio-energi.) Endeleg er Bygde-Noreg på desperat jakt etter ny aktivitet basert på lokale naturressursar no då landbruket ser ut til å vera truga av globaliseringa av finansøkonomien. Nett no er det ein "boom" når det gjeld småkraftverk, og fleire hundre små vasskraftprosjekt i landet vårt er under planlegging og utbygging.

I Hogganvik har landsbyen starta planlegging av minikraftverk i samarbeid med naboane i grenda. Det starta eigentleg med at landsbyen fekk pålegg om å betra kvaliteten på vassforsyninga si. Og så viste det seg at dei andre som bur i grenda også var interesserte i eit nytt vassverk. Fleire alternativ har blitt drøfta, men førebels har ein blitt ståande med ein plan som er utvikla av ein lokal småkraftkonsulent. Og tanken som oppstod var: Kvifor ikkje prøva å kombinera utbygginga av eit vassverk med utbygging av små kraftverk? Ved å sjå kraftverk og vassverk under eitt,

kan ein oppnå til dels store innsparringar. Vassverket skal forsyna landsbyen, andre fastbuande i Hogganvikgrenda og nokre hytter med godt vatn.

Planen er å utnytta eit nedbørfelt på 2 km² i to små kraftverk, det eine på om lag 100 kW, det andre på om lag 60 kW. Det største kraftverket får ei fallhøgd på 120 m og skal byggjast av Geir Bakkedal, medan Hogganvik landsby skal byggja det minste med eit fall på om lag 50 m. Det er sendt søknad til Noregs vassdrags- og energidirektorat om å få byggja desse, og denne er no til handsaming. Såleis har vi hatt vitjing av representantar både frå NVE og frå miljøvernavdelinga til Fylkesmannen.

Landsbyen brukar år om anna 320.000 kWh i året, medan kraftverket vil produsera om lag 260.000 kWh. Men sidan både straumforbruket og kraftproduksjonen varierer over året, vil kraftverket i nokre periodar produsera meir kraft enn forbruket i landsbyen, og denne krafta vil bli selt som overskotskraft.

I landsbyen er ein også opptekne av miljøaspektet ved sjølve kraftproduksjonen. Difor vil ein prøva å driva kraftverket slik at det vert ei viss restvassføring i elva til bate for fisken og plantelivet.

Førebels er alt dette berre på planstadiet. No skal prosjekta gjennomreknast for å sjå nøye på utbyggingskostnadene i høve til kraftproduksjonen, og ein må sikra at dette også går i hop økonomisk. Eit fyrste overslag syner at utbyggingskostnaden vil bli om lag 800.000 kroner.

Dette vert elles ikkje dei fyrste kraftverka i Hogganvik. I mellomkrigstida var det eit lite kraftverk i grenda, som var i drift til tidleg på 50-talet. Og kring 1992 bygde Reidar Smeby eit lite kraftverk på eit par kW som elevoppgåve då han gjekk i 11. klasse på Steinerskulen. Og går alt no som vi vonar, kan nye kraftverk stå å surra og gå om eit par års tid! ■ ■ ■

Løvetannprisen 2005 til Heiner Bühler

Fra Det Økologiske Hus

Tekst BRIGITTE WÜTRICH

Foto BORGNY BERGLUND

Det økologiske Hus har også i år den store ære å gi "Løvetannprisen" til et menneske som har hatt stor betydning for Camphill og det biodynamiske arbeidet i landsbyene. I en tid hvor jordbruket er truet, er det viktig å gi en oppmuntring til de som trofast har viet seg til denne oppgaven.

Hvorfor kaller vi prisen vår for Løvetannprisen, og hvordan velger vi mennesker til denne prisen? Jo, løvetannen er en plante som nesten ikke kan utrykkes. Den kommer opp igjen og igjen, uansett fysiske hindringer som veier og asfalt. Derfor ønsker vi også å sette i sentrum mennesker som trofast over tid har tatt på seg en oppgave og til tross for ytre hindringer har holdt ut med den, opprettholdt begeistringen og videreutviklet noe. På den måten inspirerer man andre, særlig også unge mennesker.

Prisen for 2005 går til Heiner Bühler for sin trofasthet mot Camphill, det biodynamiske arbeidet i landsbyene og for sin evne til å begeistre så vel landsbyboere som medarbeidere. Heiner er i all sin storhet en beskjeden person, men desto viktigere i en sosial organisme som et Camphill-samfunn er.

"Han virket som en enormt STOR KJEMPE med enormt store SKO". Dette var mitt første inntrykk da Heiner kom til Vidaråsen i 1977, sier Annarös Smeby. Hun forsetterfortsetter: "Hans koleriske, aktive tenkemåte og fantasi ga store muligheter til å finne arbeid for alle slags mennesker. Det gode humøret hans er også en god hjelp i arbeidslivet og i det sosiale. Han har stor interesse i naboenes ve og vel og har et stort hjerte og store tanker for dyrene, jorden, årstidene og elementarverdenen, og han er begavet i å integrere barna i jordbruket."

"Heiners kjærlighet for jorden, dyrene og særlig hester, strekker seg også til mennesker. Når han finner en løsning for alle tre samtidig, er han fornøyd. Har man et spørsmål til

Heiner Bühler mottar Løvetannprisen 2005 fra Brigitte Wütrich.

Heiner, må man ha god tid, for det skal sees fra mange sider, både filosofisk og praktisk," sier Angela Rawcliffe.

Heiner ble født den 21. mars 1947 i Sveits. Han er eldst i en søskenflokk på 5 barn. Hans far var prest og moren var sykepleier ombord i et helikopter. Heiners familie flyttet mye, men de bodde alltid på landet med mange bondegårder som naboer.

Ungdomstiden var vanskelig for Heiner. Han sluttet på skolen og flyttet til byen for å starte på nytt. Han tok opp skolen igjen og avsluttet den. På denne tiden bestemte han seg for sitt yrke, og han begynte på landbruksskolen. Heiner fordypet seg i jordbruk med hest. Så var det tid for militæret, og han begynte i hestekompaniet i Sveits. Da militærtiden var over, reiste Heiner til Danmark og var sommeravløser på en gård. Men han ville oppleve mer av verden, så han solgte alt han eide og reiste til Israel. Der fikk han jobb i en kibbutz.

Heiner ble i Israel i 2 år. Vel hjemme i Sveits igjen fikk han en invitasjon til landbruksstevnet i Dornach. Heiner dro på stevnet. Det ble hans første møte med antroposofien. Siden reiste han sammen med broren sin til Norge for å hjelpe til med bygging av et fjøs i Steinkjer i Trøndelag: Skrattåsen. Etter noen måneder bestemte de seg for å reise tilbake.

De kom seg til Danmark ved hjelp av en tommel og mange timers venting langs veiene. Vel fremme i Danmark ble de lei av å haikke, så de kjøpte seg en hest og en vogn og fortsatte reisen mot Sveits. Vel fremme i Sveits, bestemte Heiners bror seg for å ta sosialarbeiderutdannelsen. De spente nok en gang hesten for kjerra og la i vei til "Schlössli Ins" utenfor Bern. Mira (hesten) og Heiner skulle rett videre i følge planen, men slik ble det ikke. På Schlössli Ins jobbet det nemlig en viss jente (Rosmarie). Henne tok han og Mira (hesten) med til Norge, til Skrattåsen. Der jobbet han flittig på gården. De to ble en liten familie og denne familien vokste seg stadig større.

Broren til Heiner kom vandrende fra Sveits oppover til Skrattåsen. Etter en viss tid bestemte familien Bühler seg for å finne en annen gård. Slik kom de til Vidaråsen. I mellomtiden flyttet Mira (hesten) til Jøssåsen og var bare glad for at det ikke ble flere Europavandringer på henne. Fra 1981 til 1989 var Heiner bonde på Hogganvik Landsby, før han og familien dro tilbake igjen til Vidaråsen.

En stor takk til Rosmarie, Annarös og Angela for hjelpen med denne artikkelen. ■ ■ ■

På dametur Mjøsa rundt

Utdrag av Berit Sundes dagbok

En søndag i slutten av juni sa Anne at vi skulle dra på en dametur Mjøsa rundt den 18. juli. Fem damer herfra var det som skulle av sted, og det var Anne Langeland, Soili, Hilde Karin, Liv, meg og Anne Kristin fra Vallersund.

18. juli

Avreisedagen kom med strålende vær, og da all bagasjen var båret inn

i bussen, og vi sjekket at ingenting var glemt, kunne vi endelig sette oss inn i bussen og kjøre. På veien hadde vi en del stopp. Vi var blant annet i en botanisk have, og den var litt spesiell, for det var på fjellet i Gudbrandsdalen, og blomstene vi så, var blomster som vokste på fjellet. Jeg fikk øye på noen blåklokker som var større enn vanlige blåklokker som vokser på enger og i hager.

Vi kjørte et stykke til og fant oss en fin rasteplass med bord og benker hvor det også var toalett. Vi hygget oss og spiste vår medbrakte niste pluss litt frukt. Anne hadde primus med og en kjele til å koke vann, som hun hentet i elva like ved. Værgudene var snille mot oss. Sola skinte, og det var ganske varmt. Anne og Soili sa at vi skulle ta oss god tid, og det gjorde vi til gangs? også. Etter at vi hadde spist, reiste vi videre dit hvor Kristin Lavransdatter vokste opp og bodde. Der gikk det an å få kjøpt seg en is. Det var mye interessant å se. Det var en gammel stavkirke, og utenfor var det en gapestokk som folk ble satt i hvis de hadde gjort noe veldig galt. Anne prøvde den for moro skyld, men hun gikk fort ut av den igjen. Så var det på tide å reise videre, rett til Sjøa Vandrehjem hvor vi installerte oss for kvelden.

19. juli

Frokosten inntok vi i det samme huset hvor vi også spiste middag, og det var ganske mye godt pålegg å velge imellom. Vi satt en god halvtime og koste oss. Så det var bare å sette seg inn i bussen og kjøre til Hunderfossen Familiepark.

Der var det mye artig å se og oppleve. Det første vi møtte på da vi kom ut av bussen, var et svært digert troll, heldigvis ikke levende. Så var det å stille seg i kø for å komme inn i eventyrslottet. Det ble en god stund å vente, for det var mange som ville inn, men været var heldigvis bra. Da vi kom innenfor måtte vi ta plass i en av tog- vognene som skulle føre oss inn i forskjellige rom hvor vi hørte eventyr og så eventyrskikkelser. Det var veldig spennende og artig å oppleve. Vi gikk og så oss omkring, og da vi ble sultne, fant vi oss en restaurant under det store trollet.

Etterpå gikk vi og så på Ivo Caprinos dukketeater. Det første vi så var "Vesle Frikk med fela", og det

Foreldreforening på Solborg

Solborg holdt Åpen Dag den 25. september, og til tross for dårlig vær var det flere besøkende enn noen av oss kan huske. På programmet var det omvisning, et kort innlegg med lysbilder fra Sør Afrika og fremføring av et dragespill.

Tekst og foto JAN BANG

Det er ofte slik at hendelser som ikke oppleves som storslagne i øyeblikket, kan ha større ringvirkninger enn de mer dramatiske. Så selv om applausen for spillet var overdøvende, og salg av brød gikk over alle forventninger, så var kanskje det rolige møtet som fant sted på slutten av dagen, mer viktig for fremtiden. Da kom det sammen en håndfull foreldre og pårørende og stiftet Solborgs Foreldre og Pårørende Forening.

Vi lever i en tid da økonomiske interesser fra noen myndigheter begynner å true friheten for psykisk utviklingshemmede medlemmer av samfunnet til å velge hvor og hvordan de vil leve. Vi forhandler med staten om hvordan våre landsbyer skal bli finansiert. Vi arbeider tettere sammen med kommuner og holder på å innføre en kvalitetssikringskontroll som kan bli nokså krevende for landsbylivet. Landsbyene i dag står foran store utfordringer.

Derfor har vi stort behov for støtte fra familiene og venner av våre landsbyboere, og Solborgs Foreldre og Pårørende Forening er en velkommen medspiller i vår videre utvikling. ■ ■ ■

Berit Sunde. Foto Jan Bang

andre og siste var "Karius og Baktus". Det syntes jeg var det morsomste. Det ble vist en film om pingviner, og den handlet om at de ville lære å fly, for pingviner kan ikke fly. Det var en artig film. Etter filmen gikk vi for å rafte. Det var bare fire av oss seks damer som gjorde det. Liv og Hilde Karin foretrakk å se seg om i parken. Jeg har aldri vært med på å rafte før, så dette var moro.

Da vi hadde sett og opplevd det vi ville, dro vi videre, rett til Balkesenter pensjonat på Toten ikke langt fra Granly, der Rigmor og Veronika Schmid arbeider. Vi ankom et sted mellom klokka atten og nitten og måtte vente en god stund. Heldigvis var det bra vær, så vi slappet av og koste oss. Endelig kom vertinnen og tok imot oss. Hun var veldig søt og hyggelig. Vi fikk utdelt hver vår nøkkel til rommene. Det var så deilig å komme til oppredd seng. Vask var det også på rommene.

20. juli

Vi spiste en deilig frokost med varme rundstykker. Kokt egg var det også for den som måtte ønske det. På pensjonatet var det så å si bare oss damer fra Kristoffertunet og Valler-sund. Etter at frokosten var fortært, reiste vi videre til Granly.

Der kom Rigmor og ønsket oss velkommen, og vi fikk en flott omvisning på stedet. Etter omvisningen var det deilig lunsj å få i et av husene

med varme rundstykker og godt pålegg. Vi spiste og koste oss og hadde det riktig hyggelig. Etter lunsjen takket vi pent for oss og den flotte omvisningen og kjørte videre til Sjusjøen, hvor vi skulle ta inn på vandreheim og hvor vi heldigvis skulle bo til søndag. Underveis stoppet vi og handlet litt pizza og frukt som vi skulle spise når vi kom frem.

Vi var framme godt og vel mellom klokken 16 og 17. I det huset hvor rommene våre lå, var det også spiserom, kjøkken og dagligstue og en liten salong med mange møbler. Rommene var også veldig koselige, syntes jeg. Da jeg hadde fått lagt sengetøy på senga, så slappet jeg av med litt brodering og kabal. Så ble det ropt at det var pizza å få. Det smakte veldig godt, syntes vi. Det regnet en del den dagen, med litt sol og opphold innimellom.

21. juli

Så var vi på Lillehammer og shoppet, gikk i konditori og tok livet med ro. Jeg kikket etter en langbukse og

nattkjole, men fant ingenting jeg likte. Jeg fikk kjøpt meg litt undertøy isteden. Hilde Karin fikk kjøpt seg noe nytt hun også. Etter å ha trasket en stund fant vi en benk og satte oss ned for å hvile, Hilde Karin, Liv og jeg, mens Soili og Anne var inne i en butikk i nærheten.

Etter å ha handlet en del dro vi tilbake til Sjusjøen. På veien handlet vi litt mat som vi tilberedte etter å ha kommet på vandrehjemmet. Senere på kvelden hadde vi spill som yatzy og ludo. Anne satt og la kabal. Vi la oss ikke så veldig sent.

(Fortsetter på side 8)

Foto Dag Balavoine

22. juli

Dagen etter reiste vi til Maihaugen Folkemuseum etter å ha spist frokost. Der var det mye fint å se og noe kunne en kjøpe også. Jeg kjøpte en morsom liten ostekniv som fødselsdagsgave til Soili, som fylte år akkurat den dagen. Da vi hadde trasket rundt og blitt litt småsultne og trøtte, gikk vi inn på en kafé og kjøpte oss litt å spise og drikke. Etterpå kjørte vi til Lillehammer sentrum og fortsatte å handle. På kunstutstilling var vi også og så på malerier blant annet en Oda Krohg. Etter å ha sett det vi ville, var vi først innom et bakeri og kjøpte med oss kake som vi skulle ha senere på kvelden.

Så kjørte vi rett til Sjusjøen og spiste deilig middag på kafeen ved vandrehjemmet. Senere på kvelden feiret vi Soilis fødselsdag med kake, og nesten alle av oss hadde en ting å gi.

23. juli

Dagen etter reiste vi med bussen vår til Prøysen-senteret. Det var fødselsdagen til Prøysen som ble feiret den dagen. Først var vi på Solvang Kafé hvor vi kjøpte oss kaffe og kaker. På konsert var vi også, den besto av Prøysenviser som ikke var så kjente.

Etter konserten spiste vi deilig middag på en kro litt unna senteret. Der var det middag og dessertbuffet,

så det var bare å velge og vrake. Jeg valgte laks som hovedrett og sjokoladepudding til dessert, og det smakte fortreffelig. Det var så koselig på den kroa. Ikke var det så overdådig mye folk heller, så vi satt der en god stund.

Etterpå kjørte vi til Prøysenstua, som ligger lenger unna senteret. Der var det også servering av kaffe og kaker, med sang og underholdning,

og det ble fortalt historier om Prøysen. Jeg fikk tatt en del bilder av de karene som spilte og sang med kameraet mitt.

Så reiste vi tilbake til vandrehjemmet. Vi stoppet et sted og kjøpte brød og pålegg, som vi koste oss med på kvelden. vi hadde en fin lørdagskveld i stuen med jordbær og melon, og vi så en morsom Emil-film på fjernsyn.

24. juli

Dagen etter skulle vi hjem igjen etter å ha spist frokost og fått lempet all bagasjen inn i bussen. På tilbakeveien kjørte vi over Rondane. På fjellet stoppet vi og spiste maten vår. Det var ganske friskt, ikke noe særlig varmt. Det kom noen sauer bort til oss og ville ha mat, men vi ga dem ikke noe.

Da vi kom til Oppdal, spiste vi middag på en kafé. Etter det bar det rett hjem. At det var en vellykket ferieuke, syntes nå i hvert fall jeg. Ganske heldig med været var vi også. Jeg håper på en lignende tur en annen gang. ■ ■ ■

Northern region of Camphill Community på Vallersund

For syvende år på rad møtes "Northern region of Camphill Community" til sitt høstmøte og denne gangen på Vallersund Gård.

Tekst og foto DAG BALAVOINE

Dette arbeidet startet allerede i begynnelsen av 1970-tallet og har til tider vært veldig aktivt. Unge og gamle medarbeidere har gjennom årene kunnet møtes og utveksle nyt-tige erfaringer fra sitt arbeide og inspirere hverandre gjennom studier og erfaringer av åndelig natur.

I begynnelsen var det spesielt forbindelse mellom Finland og Norge, mellom Sylvia-koti og Vidaråsen som holdt samarbeidet gående. Etter hvert vokste bevegelsen med flere steder, og i dag består den nordiske region av 15 Camphill-landsbyer. I 1998 fikk den nordiske region besøk av den mektige mellomeuropeiske region. Det ble et særdeles fruktbart møte som impulserte til et stadig mer storslagent samarbeid blant alle Camphillstedene omkring det baltiske hav.

En fast gruppe som kalles for regionalgruppen, møtes hvert år på høsten der de bl.a. planlegger fellesaktiviteter for det kommende år. Etter jul blir det et felles Communitymøte som har som intensjon å pleie den indre livsutfoldelse til inspirasjon for den enkelte deltager så vel som for livet i landsbyene. På våren blir det et møte med Camphill-bevegelsen (Camphill movement) for øye. Der forsøkes det å bevege de utfordringer stedene og arbeidet i landsbyene bringer oss. Både gledelige og oppløftende saker blir formidlet der, så vel som belastende vanskeligheter i landsbyene og saker som fellesskapet kan hjelpe hverandre med å løse.

På sommeren er det ønske om å invitere til landsbyfestivaler av den typen vi har hatt i Järna og som det skal bli i Valmera og Rozkalni i Latvia neste sommer. ■ ■ ■

Det nordiske forbundet for helsepedagogikk og sosialterapi's høstmøte på Island

Det årlige høstmøtet (novembermøtet) i Nordiske forbundet for helsepedagogikk og sosialterapi ble i år holdt på Island.

Tekst og foto DAG BALAVOINE

For meg som aldri tidligere har vært på Island, ble det en helt uforglemmelig tid. Naturens storslagenhet er nesten ubeskrivelig: Det golde mosedekte landskapet med snøfjell og breer i det fjerne. De varme kildene som syder, bobler og spruter opp av jorden. Lukten av svovel og det stadig vekslende lyset. Det kunne bryte gjennom skylaget og spre en eventyrlig glans utover landskapet.

(Fortsetter på side 10)

Regnbuer spente seg stadig over himmelen. Den ville kystlinjen der de svarte klippene kaster seg brått ned i det alltid opprørte havet. Og innimellom ble det ville landskapet mildnet av disse underlige lekne alltid imøtekommende islandshestene.

Først møttes en liten gruppe som hadde stått ansvarlig for "midtsommert 2005" noen dager i et lite hus utenfor allfarvei ikke så langt fra Reykjavik. Der evaluerte vi årets sommerfestival og la opp de lange linjene for den kommende sommerfestivalen, midtsommert 2007.

Så kom resten av deltagerne som er representanter for alle de helsepedagogiske og sosialterapeutiske stedene i Norge, Sverige, Danmark, Finland og Island. Hovedintensjonen for dette høstmøtet er å forberede neste års "Maidager i Järna", som er den årlige store fagkonferansen i Norden innen helsepedagogikk og sosialterapi. Arbeidsoppgaver blir fordelt og innhold diskutert. Det overgripende temaet for maidagene 2007 skal dreie seg om forskjellige kvaliteter av: ordet, språket, kommunikasjon og formidling eller mangel på sådan

osv. Verken formuleringen av temaet eller programmet ble helt ferdig, men en gruppe arbeider videre på det som kom fram i møtene. Siden vi var på Island, var det naturlig å arbeide med bilder fra den nordiske mytologi. Vi fikk også fortalt sagaen om Egil Skallargrimson.

Det var informasjon og samtaler om forskjellige prosjekter i Øst-Europa, spesielt i Russland og andre initiativer i forbindelse med forskning, utdanning, internasjonalt samarbeid og verdenssituasjonen.

Møtene ble holdt på Reykholt, der Snorre Sturlason bodde, han som vi kan takke for Norges kongesagaer, kjennskap til nordiske mytologien og kunnskap om norsk og nordisk middelalder.

Heldigvis fikk vi også mulighet til en rundreise på Island. Vi besøkte Tingveldir der det årlige tinget ble holdt i middelalderen og der kristendommen ble innført i år 1000. Vi besøkte også Solheimar, det første helsepedagogiske stedet i Norden, som startet så tidlig som i 1929. Vi besøkte varme kilder, fossefall og vulkankratere. Sagalandet stod til sitt rykte og vel så det. ■ ■ ■

Kokekurs med Bjørn Moen i oktober

Vi var fire stykker fra Kittelsen Hus som var så heldige å få lov til å være med. Kokekurset var delt i tre deler:

- Teoretisk del
- Praktisk del
- Kunstnerisk del

Tekst MARI THOMASSEN SYVERSEN
Foto REBECCA ARBTER

Teoretisk del

Vi startet dagen med å lære om plantenes oppbygging og hvilke kvaliteter de ulike deler har. Vi lærte om sammensetninger, farger og hvilke urter som kunne forsterke de ulike grønnsakers smak. Hvordan bitterstoffer, søtstoffer, salt og ulike urter påvirker vår fordøyelse.

Praktisk del

Da gjaldt det å sette ”teorier ut i livet”. Vi ble delt inn i grupper, og vi laget middag, dessert og kake. Det var en fin opplevelse å lage mat sammen, spesielt for de som var vant til å koke alene. Det var lærerikt å få tips som kan brukes i det daglige. Bjørn Moen har stor kunnskap om mat og kosthold og var en stor inspirasjonskilde. Vi lærte mye nytt, og undringen var stor!

Kunstnerisk del

Her ble vi tatt med til fargenes verden. Inspirasjonen var å ta ulike grønnsaksfarger i betraktning og boltre oss på malearket. Spennende!

Kurset ble avsluttet med utlevering av diplomer. Siste dagen dro vi til Hadeland Folkemuseum og fikk kunnskap om gamle mattradisjoner, hva som preget året av sanking og hva maten besto av. Vi fikk også omvisning i husene.

Kurset var veldig inspirerende, og vi hadde stor glede av Bjørn Moens kunnskap og hans store evne til å

gjøre stoffet levende for oss. Det vi savnet var flere ansikter fra andre landsbyer. Peter og Marius fra Vallersund var det spennende å bli kjent med.

Takk til alle for en flott uke! ■ ■ ■

Forvandling

Tre ganger i løpet av 2005 samlet det seg en gruppe på Grobunn for å delta på et Camphill-kurs under tittelen: "Å forvandle oss selv, å forsterke hverandre". Undertittelen var: "En helhetlig fellesskapsinnstilling til intimitet, støtte, maktfordeling, forhold, seksualitet, seighet og forebygging av misbruk. Å skape en kultur med glede, respekt og gjensidige fellesskapsavtaler."

Tekst RUTH WILSON

Huff! Det var mye å dekke her. Vår supre dyktige veileder var Julia Wolfson, som holdt oss opptatt fra 9 om morgenen til 9 om kvelden. Hennes fantasifulle og livlige bruk av ressurser holdt oss aktive og lyttende, her var det underholdning og undervisning i mengder. Vi diskuterte flere temaer i små og større grupper, ga uttrykk for våre ideer i bilder, i drama, i latter og tårer. Vi beholdt de som trenger støtte høyt i bevisstheten.

I utgangspunktet var det flere av de som begynte kurset som trodde at dette skulle dreie seg om seksualitet. Men det var mye dypere enn som så. Egentlig dreiet det seg om hvordan vi velger i livet, hvordan vi kan si JA med overbevisning og hvordan si NEI med kraft. Det dreiet seg om verdier og tro som skaper ulemper i vårt samfunn. Det dreiet seg om rettigheter som tilfaller ethvert menneske. Det dreiet seg om hvordan hjelpe mennesker å bygge forhold fylt med mening, og hvordan unngå misbruk. Det dreiet seg om hvordan forandre holdninger til individer og i samfunnet, å sette verdi på og respekt for seg selv og for andre. Vi hadde som et skinnende eksempel Camphill Soltanes "Mission Statement" som er forpliktet til "bevissthet, tilnærming, fremgangsmåter og metoder som oppretter verdighet og respekt for

alle, spesielt for de som har sin verdighet truet, og som har grenser satt for sin egen opplevelse av makt og kontroll over sin egen skjebne."

Vi arbeidet med flere konkrete eksempler på problemer og utfordringer og behandlet praktiske måter å finne løsninger på. Vi gikk løs på mange temaer: Selvfølelse, valg og avgjørelse, misbruk – gjenkjenning og reaksjon, seksualitet, undervisning og organisatorisk ansvar.

Vi reiste hjem fylt med entusiasme og inspirasjon, men kanskje litt engstelig for denne enorme utfordringen og arbeidet foran oss. Vi er de små frø som må bidra til at vi skaper et virkelig omsorgsfullt, støttende og respektfylt samfunn. Hvilken fylt/fullt er riktig? ■ ■ ■

Ruth Wilson forbereder en repetisjon av dette kurset, trolig til høsten 2006, som vil bli holdt på Solborg. Invitasjoner går ut til alle steder så snart alt er på plass.

Red.

Antroposofisk utdanningsprosjekt i Europa

I forrige utgave hadde Landsbyliv en kort notis om det internasjonale samarbeidet om utdanning på området helsepedagogikk og sosialterapi.

Tekst JAN BANG og PETTER HOLM
Foto DAG BALAVOINE

I de siste tiår har det skjedd et paradigmeskifte i arbeidet med funksjonshemmede. Sosiale rettigheter på linje med alle andre og avskaffelse av særordningene har medført en ny yrkesprofil for de som arbeider i omsorgstjenesten. Det er nu mer aktuelt å virke som en ledsager av individuell utvikling enn å konsentrere seg bare om pleie og omsorg. Denne nye yrkesprofilen krever utvikling av nye ferdigheter som personlig og sosial kompetanse, samt fleksibilitet og kreativitet i mellommenneskelige relasjoner.

For å komme disse behovene i møte er det nå tatt initiativ til et europeisk utdanningsprosjekt. Prosjektet har som mål å introdusere og videreutvikle en ny modell for fagopplæring i helse- og sosialfag. Denne modellen, som kombinerer teoretisk og praktisk opplæring med kunstneriske fagøvelser, har en lang tradisjon ved de helsepedagogiske og sosialterapeutiske seminarerne og virksomhetene i Europa. Gjennom mange år er det opparbeidet en god del erfaringskunnskap. Mye av denne kunnskapen vil nå bli dokumentert i en forskningsrapport.

Et europeisk program for videreutdanning av seminarlærere vil bli utviklet og gjennomført i løpet av en toårsperiode. Deltagerne vil være lærere, kunstnere og praksisveiledere som vil ha en erfaringsutveksling med kolleger fra hele Europa, fra Russland og fra USA. De vil bruke kreative øvelser og eksempler på metoden i løpet av 4 blokkuker og i tillegg drive med aksjonsforskning (utvikling og gjennomføring av individuelle prosjekter ledsaget av forskere).

Prosjektet har som mål å gi et bidrag til flere av EUs utdannings- og sosialpolitiske målsetninger, bl.a. ved å inkludere funksjonshemmede, gi videreutdanning til lærere og instruktører, bygge internasjonale nettverk og gjøre yrkesutdanning mer attraktiv. Sluttproduktet vil være en forskningsrapport og grunnleggelse av et europeisk institutt for videreføring av utdanningsprogrammet etter prosjektslutt. Arbeidet begynte i løpet av høsten 2005 og varer to år.

Prosjektet støttes av 28 partnere: Seminarer og praksisvirksomheter, profesjonsforbund, landsby- og levestedsskaper, foreldreforeninger, en fagforening, et forskningsinstitutt og et universitet. Partnerne kommer fra 15 forskjellige land i Norden, Øst-Europa og EU. ■ ■ ■

Helgeseter: Et omsorgsfellesskap

Tekst JENS CHRISTIAN HAUGEN
Foto JAN BANG

Introduksjon

Min datter Christine er nu 40 år gammel. Hun har bodd på Helgeseter siden hun var 17. Før det gikk hun på barneskolen i en klasse for utviklingshemmede barn, der hun lærte å skrive og å være sammen med andre barn. Etter det flyttet hun over til internatskole for unge utviklingshemmede og var også på en institusjon for autistiske barn. Som foreldre fikk vi en følelse av at hun sto stille. Skolesystemet hadde gjort det det kunne, men fremtiden så ikke bra ut. Institusjonene for utviklingshemmede var overfylt, og det var vanskelig å tenke seg at hun kunne bo hjemme. Systemet var for oss ikke gjennomskuelig. Men så åpnet det seg en mulighet for henne på Helgeseter.

Det gamle systemet

I 1982, da Christine var 17, ba Sosialdepartementet om en evaluering av systemet for omsorg for psykisk utviklingshemmede, og om at det ble foreslått et alternativ. I gamle

dager var det ingen offentlige tilbud for psykisk utviklingshemmede. De fleste kommuner hadde ikke ressurser eller kvalifiserte mennesker for å hjelpe dem. Noen fikk kost og losji hvis de kunne finne arbeid på gårder. De fleste ble tatt vare på av sine familier. Mange døde mens de ennå var unge.

Det tok 20 år fra da problemet ble offentliggjort i 1925 til ny lovgivning ble innført i 1945. Landet ble da delt opp i 18 distrikter, og i hvert distrikt ble det etablert en sentral institusjon. Det var klart at de psykisk utviklingshemmede ikke var en homogen gruppe, nu skulle hvert individ få adgang til spesialisert omsorg. Mindre institusjoner var frarådet. Disse nye institusjonene lå under Helsedepartementet. De lå ofte i utkantstrøk, og de utviklingshemmede var tatt vekk fra sine familier og fra sine lokalsamfunn. De forsvant. Men de fikk omsorg, og undervisning og arbeidserfaring ga dem bedre muligheter til å klare seg i det daglige liv.

(Fortsetter på side 14)

Kritikk av det eksisterende systemet, utvikling av en ny modell

Mot slutten av 1960-årene oppsto det en offentlig debatt som stilte spørsmål om kvaliteten ved denne modellen. Psykisk utviklingshemning er ikke nødvendigvis en varig sykdom. Det skulle utarbeides alternativer til sykehusbehandling, klientene burde kunne få den omsorg de trengte gjennom å integreres i samfunnet. Forskning hadde vist at psykisk utviklingshemmede hadde et potensial for å lære og utvikle seg, som kunne bli tatt i hånd om utenfor de sentrale institusjoner. Desentralisering ble det nye mantra. Men ikke alt kunne integreres. Institusjoner var allikevel nødvendige, men kanskje mindre enheter og nærmere der hvor beboerne hadde sine hjem. Dette var velferdssamfunnets blomstringstid, og utdanning av yrkesomsorgspersonell spredte seg. Ansvar kunne fordeles fra helsedepartementet til sosialdepartementet og fra nasjonale myndigheter til kommuner og fylker. Undersøkelleskomisjonen Lossius presenterte sin rapport i oktober 1985.

Forventningen om at de som hadde levd i flere år i de gamle institusjoner, skulle bli integrert når de

vendte tilbake til sine hjemsteder, var for optimistisk. Det var ikke lenger et sosialt nettverk for dem å tre inn i. Deres foreldre var eldre eller hadde gått bort, og andre familiemedlemmer ville ikke ta ansvaret.

En annen bivirkning var at beboerne av de gamle store institusjonene fikk prioritet ved ny boligbygging. De foreldrene som ikke hadde sendt sine barn til institusjoner, men som hadde tatt vare på dem hjemme, fant at lokale myndigheter ikke kunne gi dem den hjelp de hadde behov for. Når disse foreldre ble eldre, vokste dette problemet, og det er enda i dag ikke løst.

Disse uønskede konsekvenser var ikke anerkjent av foreldreforeninger som trodde at deres barn virkelig kunne integreres i det lokale samfunnet. Reglene har blitt mer avslappet siden de negative konsekvenser er blitt mer synlige. I dag bygges det ofte boliger med opp til seks leiligheter og flere bolighus ved siden av hverandre, så flere psykisk utviklingshemmede kan bo tettere sammen.

Hovedgrunnen ligger i det økonomiske. Vi lever i en tid da utgifter må

reduseres, og mindre enheter med bare to eller tre beboere er dyre å drive. Ved å plassere flere sammen kan det spares mye penger uten at omsorgen reduseres.

Hva med Helgeseter i alt dette?

Helgeseter burde blitt nedlagt for 15 år siden. Den passer ikke inn i den nye modellen. Men, som dere kan se, lever steder videre. Hovedgrunnene til at den enda eksisterer, er i hovedsak økonomiske etter mitt syn. Helgeseter er en privat institusjon. Hvis stedet stenges, er det tretti beboere som må tas vare på andre steder. De politiske og økonomiske makter i Bergen visste at nasjonal konsensus var å stenge stedet. På den andre siden visste de også at Helgeseter gjorde et godt arbeid, og at det var billigere enn de fleste andre alternativer.

Helgeseter presenterte også planer for å redusere antall beboere i eldre hus og for bygging av nye boliger. Helgeseter kjøpte også hus i nabolaget. Helgeseter overlever fordi det kan tilby beboerne akkurat hva reformen forventet, men med en alternativ modell.

Vi føler i dag at myndighetene i Bergen setter pris på det vi gjør, ikke bare av økonomiske grunner, men også ideologien som ligger bak vårt arbeid. Vi ser nu at mindre institusjoner er nødvendige, og at Helgeseter er en god modell. Vi håper at nye helgesetere vil oppstå i fremtiden.

Personlig er både min kone og jeg, Christines søster og bror og deres familier veldig fornøyd med hva Helgeseter gjør for oss alle. Vi føler oss privilegert. ■ ■ ■

Jens Christian Hansen ga dette som et innlegg til ECCE-møtet i Bergen i sommer.

Red.

Den individuelle utfordring

Første helgen i november samlet nærmere 40 unge mennesker seg på Solborg til det første av i alt tre seminarer for nye medarbeidere i landsbyene i Norge samt Hægga-torp i Sverige og Grobunn.

Tekst VIDAR SEM

Foto DAG BALAVOINE

De fleste skal være i landsbyene i rundt ett år, og de kommer hovedsakelig fra Tyskland, men også fra Sveits, Italia, Latvia, Israel, Ungarn, Frankrike og Norge. Første kvelden av dette introduksjonskurset skulle alle stille et spørsmål hver, noe som man brant for. Spørsmålene ble skrevet opp og siden diskutert i samtalegrupper de to neste dagene. Ett av spørsmålene som dukket opp var: *Hvordan kan vi virkelig møte hverandre?*

Deltagerne på seminaret bar preg av å være motiverte og til dels idealistiske unge mennesker som søker et sosialt fellesskap. En av tankene bak dette introduksjonskurset er at de unge kan møte hverandre fra de ulike landsbyene, lære hverandre og kjenne og få en følelse av fellesskap. Og følelsen av samhørighet ble også merkbar denne langhelgen i november gjennom kunstneriske øvelser og samtalegrupper, samt lek og moro siste kvelden.

Seminaret bar også preg av nysgjerrighet på Camphill fra de nye medarbeiderne, samt tanker om å gjøre noe for landsbyene. Flere uttrykte ønske om å virkeliggjøre egne ideer, og at det også kunne gi motivasjon og engasjement. Samtidig tok flere opp problemer de hadde møtt i landsbyene allerede. En fortalte om at det tok lang tid før noen spurte hvordan vedkommende hadde det og hvordan det var å være ny i landsbyen. En annen fortalte om ideer som de unge medarbeiderne hadde kommet med, men som ble forkastet av de eldre medarbeiderne fordi det ikke var tradisjon for å gjøre det på den måten de unge ønsket. En tredje fortalte om ikke å bli tatt på alvor og at vedkommende manglet bekreftelse – det å bli sett og forstått.

Dette gav grobunn for mange spørsmål i samtalegruppene, som:

- Må man bare tilpasse seg sånn som det er?
- Har ikke landsbyene potensial til forandring?
- Hvor langt skal man strekke seg som individ i forhold til fellesskapet?
- Hva er frihet for meg?

Problemstillingene rundt individ og fellesskap ble sentrale i diskusjonsgruppene. Vi tok også for oss begrepene frihet, likhet og brorskap og prøvde å se hva som kjennetegner disse i forhold til det å leve i et fellesskap som Camphill.

Samtidig med at vi satt på Solborg og snakket om utfordringene når det gjelder individets muligheter i fellesskapet, dukket det opp to avisartikler med samme tematikk. Første novemberutgave av Morgenbladet griper fatt i problemstillingen rundt kollektivet og friheten. I et essay i avisen tar stipendiat Ingerid Straume ved Universitetet i Oslo for seg den gresk-franske filosofen og psykoanalytikeren Cornelius Castoriadis (1922-1997). I følge Straume mener Castoriadis at det ikke nødvendigvis er en motsetning mellom individ og fellesskap. Selv om Castoriadis' tanker er rettet mot et storsamfunn, kan det likevel være interessant å trekke han inn i en refleksjon rundt Camphill

som et fellesskap. Castoriadis har noe av den samme radikale tankegang som flere av de unge medarbeiderne uttrykker, nemlig viljen til forandring – *en annen verden er mulig!* Mens der Castoriadis med sin venstreradikalisme går løs på det markedsliberalistiske hegemoni i storsamfunnet, er det konservative holdninger og mangel på forståelse i Camphill som angripes av de unge. Castoriadis påpeker viktigheten av å alltid se muligheter til forandring, og at *"samfunnsmessig autonomi er en konstant dyrking av brysomme og vanskelige spørsmål, en permanent beskjeftigelse med å prøve gyldigheten av lover, normer, institusjoner og forestillinger – og fremfor alt å skape nye."* Et slikt samfunn kan unngå fellesskapets kvelertak på individet. En motsats vil være et samfunn preget av rutine, repetisjon og begrenset tenkemåte, i følge Castoriadis.

I novemberutgaven av LE MONDE diplomatique (norsk-dansk utgave) er en artikkel viet individualisme og modernitet. Det er den amerikanske filosofen Robert Pippin som i sin nye bok *"The Persistence of Subjectivity"* tar opp Hegels rettsfilosofi og argumenterer for hvorfor den er interessant i det moderne samfunn.

(Fortsetter på side 16)

I den tyske filosofens verk kommer det frem to typer av ulykkelig individualisme: "Den ene type individualist vil utfolde seg selv og ser sitt eget indre som livsprosjektet. Det gjelder her å realisere sitt potensial i omverdenen. Denne individualist er ekspressiv. Den andre type individualist er pliktoppfyllende. Denne individualist abstraherer fra sitt eget indre og realiserer seg selv som ren allmennhet. Man skal her overskride sin personlige kjerne og sette seg ut over sine egne tilbøyeligheter og lyster." Den ekspressive individualist ender i følge Hegel med å bli ensom, mens den selvfornek- tende individualist blir tom.

Pippin griper fatt i den moderne individualist som løsriver seg fra gamle verdier, tradisjoner og felleskap og som står ribbet tilbake, plaget av stress, identitetskrise og ensomhet. Som et forsvar til fortsatt fellesskapsløsninger skriver Pippin at "man må erkjenne at et fritt liv er en kollektiv prestasjon. Man må erkjenne at man ikke kan være fri med mindre begrensninger av det enkelte individ.

Men en betingelse for at man kan leve er at andre anerkjenner en som fri... Det kan man kun få til i fellesskap med andre mennesker".

I Pippins resonnement ligger landsbybevegelsens unike potensial, men også utfordring. Individuelt utfordrer også Hegel oss, og hans to typer individualister kan fort være opphav til konflikt og frustrasjon, det være seg den som dyrker seg selv og kun seg selv i et fellesskap, samt den (ut)brennende og altoppofrende idealist.

1600-tallsfilosofen Spinoza (som var en av inspirasjonskildene til Rudolf Steiner) har i sitt hovedverk "Etikk" grepet fatt i nødvendigheten av å forstå hverandre i et fellesskap. "Den høyeste erkjennelse av noe kan du bare oppnå gjennom en intellektuell kjærlighet til det. Det er kjærlighet som gir deg tilgang til den dypeste forståelse av noe. Kjærlighet respekterer nemlig den annens egenart – og vil nettopp derigjennom kunne forstå den annen".

Det blir dermed den enkeltes

ansvar å se enkeltmennesket i fellesskapet, ifølge Spinoza.

Denne kjærlighet til andre kan også føres videre til praktisering av den sosiale grunnlov. Her blir ikke bare forståelsen for en annen, men arbeidet for hverandre av høyeste verdi. Men en slik intensjon vil ikke være mulig uten at de som skal leve sammen klarer å kommunisere – i dialogs form (og vel og merke ikke som en monolog...). Da gjelder det også å kunne lytte til erfaring fra eldre medarbeidere, men også å kunne være åpen for nye impulser og initiativ fra yngre krefter. Det blir en kontinuerlig dialog mellom ønske om bevaring og ønske om forandring. Hva har holdbarhetsdato langt inn i fremtiden, og hva kan omformes av nye impulser og initiativ uten å bryte med fellesskapets egenart og grunnleggende målsetning? Samtidig blir oppgaven for hver og en å finne sin plass i fellesskap med andre og ulike typer personer. Dette er den stadige prøvelse, men også den unike mulighet for Camphill. I forsøket på å virkelig møte hverandre ligger den individuelle utfordring. ■ ■ ■

KILDER:

Guttorm Fløistad: "Om å kunne mer enn man kan" Høyskoleforlaget, 1996.
Morgenbladet (4.-10.november 2005)
LE MONDE diplomatique (nov. 2005).

Sadhana landsby

Sadhana Landsby i India er resultatet av et initiativ fra Vasantryo Deshpande etter at han hadde reist India rundt for å finne et sted som kunne gi hans datter et verdig liv. Hun led av en sykdom som svekket hennes psykiske utvikling. Det som virkelig inspirerte Deshpande, kom fra et besøk på Camphill Copake i USA, og han brukte ti år på å samle ressurser og kunne etablere en lignende landsby i 1993 mellom Bombay og Pune.

Sadhana er ikke offisielt en del av Camphill-nettverket, men har mange likhetstrekk. I dag bor det 25 landsbyboere i tre hus sammen med medarbeidere. De driver yoga, trommetherapi, de arbeider i verksteder og tar turer sammen. De planlegger en vekst på opptil 8-10 hus og har planer om å hjelpe og etablere andre, lignende landsbyer i India. Selv om de får økonomisk hjelp fra lokale foreninger og internasjonale fond, går de med underskudd.

Hvis det er noen som vil ta kontakt og kan hjelpe, enten i det praktiske eller med økonomien:

sadhvill@pn2.vsnl.net.in ■■■

Blair Drummond

Camphill-landsbyen i Skottland planlegger en større utvidelse av opplæringscenteret som allerede er etablert der. De har nå lagt ut en ambisiøs plan, hvor antall verkstedsplasser blir utvidet fra 30 beboere og 10 dagsplasser til henholdsvis 40 og 18.

Dette er resultat av fem års planlegging, og samarbeid med lokale myndigheter er innbakt. Utvidelsen skal skje i faser, hvor hver fase skaper inntekter som hjelper å etablere neste fase. ■■■

New Lanark 2005. Foto Jan Bang.

New Lanark

Den internasjonale konferansen som ble dekket av Landsbyliv i utgave 5, fortsetter å utvikle seg til et regelmessig treff. De planlegger et mindre møte til våren 2006 for å forberede en større oppfølging til våren etter. Landsbyliv vil holde sine lesere oppdatert. ■■■

Botton Village

Denne første landsbyen for voksne landsbyboere feiret 50 år i 2005. Dette har vært markert med flere begivenheter. I mars ga de en forestilling av Shakespeares "The Tempest" og i mai måned en kveld med musikk, dikt og eurytmi. I juli holdt de Åpen Dag og i september en feiring på den dagen de første pionerer kom til stedet. ■■■

Glimt fra verden er tatt fra Camphill Pages, nyhetsbrevet for Camphill-bevegelsene i Storbritannia.

Red.

SYKLUS

Fryd dere!

Brødre,

Søstre,

Mødre

Og fedre.

*I vinternattens sovende melodi,
Vil tiden komme for å samle stjernestøv
Fra marken av flytende is.*

Fryd dere!

Når alt forfaller og bare sansene forblir

Som et kompass i en sovende verden.

Vinterens daggrø blir født på ny.

*Visdommen i dette diktet er,
Når jorden snur seg og sover
Er det vinternattens ånder som tar over
Og vintergudinnens søster
Hvisker oss i drømmer at våren er nær.*

Johannes Golis

Bomiljø i landbruksområder

Camphill-landsbyene i Norge har skapt en ny type bomiljø over de siste førti år. Denne boformen har også forandret seg over tid, og i utgave 2 (høsten 2004) av Landsbyliv trykket vi en lengre artikkel av Hanna Schmeding som var et resultat av en studie som hun gjorde akkurat på dette feltet.

Tekst MARIA BJUNE og JAN BANG

Foto JAN BANG

Også organisasjonen Det Kgl. Selskap for Norges Vel mener det er viktig å framskaffe mer kunnskap rundt utvikling av "nye" bomiljøer. Derfor har de satt i gang prosjektet "Bomiljø i landbruksområder".

Mange ønsker å bosette seg i landlige omgivelser med god plass rundt seg og lett tilgang til natur og friluftsliv. Til nå har tilbudet for disse stort sett vært det tradisjonelle byggefeltet med 700 m² tomt, men ikke alle oppfatter det som et attraktivt alternativ. Flere bønder ønsker også å bruke gårdene som et utgangspunkt for boligutvikling og kanskje også skape et bomiljø som bærer preg av at man befinner seg på en gård.

I det offentlige er det mange kommuner som ser behov for nye og gode bomiljøer. Fraflyttingskommunene vil

beholde de innbyggerne de har og gjerne få nye i tillegg. Da må de også framskaffe gode botilbud. Mennesker som er på jakt etter nytt bosted, stiller nye krav, og også mange bynære kommuner er i gang med å finne fram til alternative former for boligbygging. I det hele er det mange spennende prosjekter i gang på dette området i kommune-Norge.

Det er i dette feltet at Norges Vel ønsker å framskaffe systematisk kunnskap og spisskompetanse, og derfor lanserte de prosjektet "Bomiljø i landbruksområder".

Hovedmålet er å fremskaffe systematisk kunnskap om juridiske, tekniske, sosiale og økonomiske forhold ved utvikling av utvidete bomiljøer på landbrukseiendommer og å formidle disse kunnskapene til støtte for bolig-søkende, grunneiere og offentlige aktører.

I tillegg til dette er det flere andre oppgaver som er innbakt i prosjektet. De vil se på relevante prosjekter og erfaringer fra andre steder med særlig vekt på å kunne oppdage juridiske og forvaltningsmessige flaskehalsar. Prosjektet skal kunne kartlegge mulig organisering og eierskap når flere skal bo eller eie den samme landbrukseiendom. De vil utvikle modeller

og bidra til koordinering og videreutvikling av fagmiljøer med tanke på videre forskning og utvikling, opplæring, kurs- og konsulentvirksomhet.

En undersøkelse gjennomført i 2003 viser at 1,3 millioner personer som bor i og rundt de store byene, kan tenke seg å bosette seg i distrikts-Norge. De ønsker bedre plass og et annet miljø enn det de finner i boområder i kommunesentra og byer. Av de spurte ville 23% ha bodd i eller rundt en storby hvis de kunne velge fritt, mens 25% foretrekker et tettsted i en landkommune. Så mye som 15% ville helst bo i et strøk med spredt bosetting. Det er ikke tvil om at dette området er noe som mange nordmenn er opptatt av.

Mange fylker registrerer stort fall i antall landbrukseiendommer med aktiv drift. Det er nedgang i folketall i mange bygder, og mange som bor på bygda opplever ensomhet

Som et svar har flere kommuner satt i gang prosjekter for en alternativ boligutvikling. Navn som "Blilyst-prosjektet" forteller klart om målet. Dette er et samarbeid mellom sju kommuner i Sør-Trøndelag. I Sogn- og Fjordane utredes "Klyngetunet" som et alternativ. I flere fylker og kommuner er det i gang lignende prosjekter.

En Stortingsmelding i 2000 om norsk landbruk og matproduksjon varslet at det blir lagt større vekt på bosettingsfunksjonen på små gårdsbruk, noe som ble fulgt opp med flere lovendringer. Den personlige driveplikten kan oppfylles ved å leie ut arealet, men boplikten står ved lag. Dette signaliserer økt fokus på eiendommenes boverdi for å holde oppe bosettingen i bygdene. I Landbruks- og matdepartementets arbeid med "en ny landbrukspolitik for ei ny tid" er et mål å "utforme en mer aktiv bosettingspolitikk for landbrukseiendommer som i all hovedsak har bosettingsfunksjon". Arealgrensen for konsesjonsfrie eiendommer er økt til 100 da totalareal og maks 20 da fulldyrket areal. Også her er målet at flere eiendommer blir brukt til bosetting.

Norges Vel opplever søknad etter kunnskap om alternative eierskap til landbruks-eiendommer. De som etterspør har svært ulike målsetninger og forutsetninger. Felles er ønske om flere boliger på eiendommen, ønske om ryddige måter å organisere dette på og støtte i prosessen med godkjenning fra kommunen eller fylket. Med mer systematisk kunnskap kan det bli gitt svar på disse spørsmålene.

En slik ny organisering av bomiljøet bør være en vinn-vinn situasjon for alle parter: kommunen, landbruket, de som skal bo og ikke minst miljøet i bred betydning.

Beboeren får et godt bomiljø i landlige omgivelser, lett tilgang til landsbygdas goder som utmark, jakt, friluftsliv, ren luft og fersk og kortreist mat. Det er en forutsetning at kommunikasjon, legetjeneste, eldreomsorg, skole og barnehage er tilfredsstillende. Nært fellesskap i ei mindre bygd gjør det lettere å diskutere alternative løsninger for enkelte tjenester som for eksempel andelsorganisering av barnehage eller aldersboliger.

For bonden kan det bety ekstra inntekter av tomte- eller boligsalg. Flere naboer gir bedre sosialt fellesskap og åpner for bedre utnytting av gårdens produkter ved høyforedlet direktesalg. Det kan bli etterspørsel etter bioenergi, snørydding og andre tjenester.

Og kommunens mulighet til å løse sine oppgaver blir styrket. Tilbud om tomter eller bolig i et godt miljø kan demme opp for fraflytting. Attraktive tomter kan bringe nye og solide skattebetalere til bygda.

Prosjektet begynte i 2004 og fortsetter til 2006. Det avsluttes med å utvikle modeller og bidrar til at modellene kan prøves ut i praksis. Norges Vel vil tilslutt tilby konsulent- og rådgivningsvirksomhet for kommuner og private og arrangere seminarer med dette som tema. Prosjektlederen er Maria Bjune, og en av partnerne er Landsbystiftelsen. ■ ■ ■

Foto Dag Balavoine

Sosial revisjon

Milltown dagverksted har eksistert siden 1996 og gir beskyttede arbeidsaktiviteter for beboere i Milltown Camphillfellesskap og for folk som lever i de omkringliggende områder.

RICHARD FIRTH, Johnshaven, Kincardineshire, Skottland

I løpet av denne tiden har vi utviklet et godt forhold til det nærliggende Laurencekirk fellesskapsenter, og det var gjennom dette vi ble invitert til å delta på et seminar i mai 2000 angående fordeler og metoder for å utføre en sosial revisjon.

Senteret var drevet av Fellesskapsfirma Skottland, og etter seminaret bestemte vi oss for å delta i dette pilotprosjektet med sosial revisjon for grupper av fellesskap i områder på landsbygden. Vi var en av ni grupper som tok del fra NE Skottland.

Sosial revisjon som et verktøy for å vurdere en organisasjons sosiale innsats har blitt utviklet over de siste 25 år. Det startet fra en følelse av at for mange organisasjoner som har et etisk eller idealistisk grunnlag, kunne en rent finansiell revisjon ikke yte rettferdighet til organisasjonens prestasjoner; det var mange som ikke kunne bli målt ved hjelp av de begrensede vilkår i en finansiell revisjon. I essensen involverer sosial

revisjon organisasjonen til å definere dens mål, dens verdigrunnlag og dens hensikt og så spørre alle disse som påvirker eller som er påvirket av dens arbeid hvor godt de føler at den lever opp til dem. Etter at all informasjon har blitt samlet, blir det fremstilt en rapport, og det blir satt sammen et sosial revisjonspanel. Panelets arbeid er å kontrollere at rapporten er en rettferdig og upartisk gjenspeiling av den innsamlede informasjon, og når dette er fullført blir det utstedt et sertifikat som former deler av den endelige publiserte rapport.

Vårt panel hadde tre medlemmer – John Pearce fra Fellesskapsfirma Skottland, Andy Plant fra Camphill Beannachar og Kath Leavey, en tidligere husansvarlig fra Camphill Milltown. Helt klart avhenger rapportens troverdighet i en stor grad av paneldeltagernes omdømme. Vi hadde en veldig konstruktiv, om enn eller: og en trettende, dag med å gå gjennom rapporten, og paneldeltagerne kom med mange gode forslag til forbedring.

Vår endelige rapport dekket perioden april 2000 til mars 2001. Møtet i panelet var i juni 2001 og rapporten ble publisert i september. Det var en ganske tung lesing med en god del statistisk informasjon.

(Fortsetter på side 20)

Foto Borgny Berglund

Den ble sendt til Milltowns styre, distribuert til andre Camphill-felleskap og kopier ble sendt til vårt folke-register og diverse andre myndigheter som vi samarbeider med. Så begynte vi med arbeidet med å produsere en kortere og mer leservennlig versjon, som ble endelig ferdig i februar 2002. Den generelle reaksjonen er at kortversjonen er mye lettere å lese. Vi begynner også nå å tenke på den neste sosial revisjons-syklus.

Vi oppdaget ganske fort at det å utarbeide en revisjon hvert år ville bli veldig vanskelig, så vi har bestemt oss for en toårs rytme. Hele poenget er at det å utføre en sosial revisjon skulle bli en regelmessig og fundamental del av livet i organisasjonen slik at utviklinger og trender kan bli identifisert og gjennomført. Vi har også blitt forsikret om at den første i det lange løp er den som innebærer mest arbeid!

Der var to hovedgrunner til at vi i det hele tatt bestemte oss for å involvere oss med dette. Det ene var å ta et objektivt blikk på hvordan vi arbeider, slik at vi kan gjøre det vi gjør bedre. Det andre var at vi var veldig oppmerksomme på det økende krav fra myndigheter og departementsbestemmelser for organisasjoner om at vi kan være i stand til å demonstrere kvaliteten i det arbeidet vi gjør (kvalitetssikring).

Vi var bekymret for at om vi ventet, ville vi kunne måtte gjøre ting som vi ikke ville ha valgt bare for å tilfreds-

Foto Borgny Berglund

stille lovbestemte organer. Noen organisasjoner har skygget unna sosial revisjon på grunn av risikoen, slik de så det, for negative kommentarer om organisasjonen inn i det offentlige rom. Vår følelse var at med å bli sett på som villige til å innrømme problemer som dukker opp i prosessen, ville vi forsikre rapportens lesere om vår forpliktelse til et åpent og ærlig arbeid.

Å åpne opp for å vise vanskeligheter ville også være en god stimulering til å gjøre noe med disse. Åpent vil en del av den andre sosiale revisjonsrapport bli å se på hva som har blitt gjort med problemer som viste seg i den første. Heldigvis har den sosiale revisjon vært en suksess så langt. Jeg kan ikke late som om

det ikke var mye arbeid – det var det, men problemer som skyldtes til stor del at vi er en liten gruppe og det å frigjøre noen til det involverte arbeid, var ikke alltid lett. Det skyldtes også mye mangel på det mest grunnleggende kontorutstyr. Imidlertid med god vilje, godt humør og mye hjelp fra Fellesskapsfirma Skottland samt Laurencekirk fellesskap klarte vi oss. Resultatet var at vi fikk mange positive tilbakemeldinger fra arbeidsgruppene, arbeidsledere, andre organisasjoner vi samarbeider med, oss selv, styret og ikke å forglemme drosjefirmaer som kjører folk til Milltown. Vi fikk også forslag til forbedringer og noen klager – for det meste fra oss selv. Som et resultat har vi blitt i stand til å utvikle et program for forbedringer slik at verkstedet går bedre, er mer tilfredsstillende å jobbe i og definitivt varmere!

Vi har også fått positive tilbakemeldinger fra myndigheter og departementet. Jeg tror at vi nå har akseptert at vi mener alvor med kvalitetssikring, og de vi har diskutert dette med, har blitt imponert. Myndighetene har støttet oss sterkt på at vi bare skal gjøre dette annethvert år og følte at dette verktøyet for å møte krav som blir stilt i våre kontrakter, hadde mange fortrinn. Vi vil ta kontakt med dem igjen før vi starter den neste syklus for å se om de føler at det er områder den kan forbedres på. Myndighetene er som sagt positive, men det kom også frem at de er i en sentraliseringsprosess, så ingen kunne på det nåværende tidspunkt si hva som vil bli vurdert som hensiktsmessig i fremtiden. På tross av dette opplever vi deres respons så oppmuntrende at vi ikke nøler med å planlegge den andre rapporten. Det vil ikke bli like mye arbeid, og vi har et godt grunnlag med erfaringer å bygge videre på. Vi kan se klare måter på hvordan vi kan gjøre det bedre denne gangen. Vi har til og med blitt tilbudt en ny pc fra Shell, så det kan hende at vi kan ha bilder i vår neste rapport! ■ ■ ■

Denne artikkelen sto i Camphill Correspondence for et par år siden.

Red.

Baldrianpreparat i land- og hagebruk

Fra et forskningsprosjekt med Baldrianpreparat i land- og hagebruk og spørsmålet om fosforets betydning

Siden 1999 har Camphill-fellesskapet støttet vårt forskningsarbeid ved at vi bor og arbeider på den eiendommen som kalles "Tømmerøra" på Vallersund gård, der Steinerskolen på Fosen startet i 1996. Vi vil rette et stor takk til Camphill-fellesskapet for denne tillitserklæring til vårt arbeid.

Tekst PÅR LINDROTH og
INES BÖMER-SCHULTE
Foto DAG BALAVOINE

Her kunne vi fortsette å fordype oss i aktuelle spørsmål som lenge har vært uavklart og som vi tidligere har arbeidet med både i Sør-Norge, Tyskland, Sverige og i Nederland. Bo D. Pettersson, som grunnla Nordisk Forskningsring, gav i sin tid en impuls til å ta opp spørsmålet om plantenes fosforopptak i biodynamisk dyrking. Dette er nemlig et stort problem for bønder med fosforfattige sandjord. Her hadde man til og med tillat anvendelse av mineralisk gjødslingsmiddel.

Vi vet i dag også at fosforproblemet i ernæringen er et aktuelt spørsmål f. eks. for hyperaktive barn (se for eksempel Herta Hafer, Die unheimliche Droge), men da som en slags fosforforgiftning gjennom for mye fosforsubstans i maten.

Gjennom R. Steiners landbrukskurs i 1924 har man fått henvisningen til baldrianplantens betydning i å "skape det rette forhold" mellom jorden/gjødselen og planten med sikte på fosfor.

Med spørsmålet om hva som skjer når man anvender baldrianpreparatet, i vår anvendelse som vannekstrakt og som sprøytepreparat, har vi i mange forsøk søkt å synliggjøre planteutviklingen. Vi har dessuten målt avlingsforskjeller og fosforinnhold i jorden og i plantene. (Se for eksempel P. Lindroth 1988 «Inverkan av valerianapreparat – skördenivå och mobilisering av fosfor och kalium vid odling av vårmete». NORSØK-

rapport; Fosen Forsøkrings Forsøksmelding 2002, 2003 og mellomrapporter til Stiftelser).

Resultatene er åpenbare, både kvantitativt og i plantens formspråk, hvis man kan ta til seg inntrykkene fra de metodene som kan formidle oss bilde av plantenes formspråk. (Her har vi benyttet bladmetamorfofen, utarbeidet som en vitenskapelig metode). Ut fra disse inntrykkene kan man som bonde eller gartner utvikle en praktisk spiritualitet i arbeidet med jorden.

Med hjelp av fosfor (Steiner GA 313) kan jeget hos mennesket skape en balanse i et forstyrret balanseforhold. Da opptrer fosforen homøopatiske. I større substansmengder virker fosfor forgiftende på forholdet mellom tanke og vilje. Viljen blir da uten ledelse, utydelig eller vill.

I jord og planteutviklingen har vi med de forskjellige polaritetene, stoff og form, (jordisk/kosmisk, liv/død, sal/sulfur-prosesser osv.) å gjøre. Her kan vi, når det finnes ubalanse, også gripe inn med en stimulering av fos-

forprosessen gjennom baldrianpreparatet. Slik kan det tredje området – et samvirke mellom polariteter – få mulighet å utvikle seg.

De som har spørsmål eller ønske om kontakt vedr. forskningen eller praktisk bruk av baldrianpreparatet i praksis, kan ta kontakt med oss på plindrot@start.no. ■ ■ ■

Sosiale og økonomiske grunnlag for moderne fellesskapsdannelse

Helt på slutten av sitt liv så Karl König igjen på sitt livsverk og gav nye synspunkter og impulser til utviklingen av landsbyimpulsen. Artikkelen er skrevet i 1965 og ble brukt i det interne studiearbeidet med unge studenter i Tübingen, påsken 1966. Karl König døde 27. mars 1966. Innholdet i artikkelen kan vi – med fordel – også i dag la oss inspirere av.

Red.

Tekst KARL KÖNIG
Fot JAN BANG

Historiske omstendigheter

Fra begynnelsen av var det å skape en sosial omverdenen hvor disse barn og voksne kan innlemmes, vårt særegne anliggende. Og gjennom 25 år har vi i stadig forvandling forsøkt å forbedre og videreutvikle disse sosiale og økonomiske betingelser; for en skole og et hjem står under andre sosiale forutsetninger enn en lærlingutdannelse eller et landsbyfellesskap av produktivt arbeidende mennesker. Dessuten er de barn, ungdommer og voksne som det her dreier seg om, så tilbakestående at de verken besøker en normal skole eller en hjelpeskole eller senere, med noen unntakelser, kan innlemmes i en vanlig arbeidsprosess. Alt dette forutsetter betingelser som trenger spesielle tiltak. Allikevel må de allmenne lovmessigheter som bestemmer det menneskelige samvær skinne gjennom.

Da vi i 1940 begynte med dette arbeidet i Nord-Skottland, var vi

såkalte emigranter. Av politiske og andre grunner måtte vi vende ryggen til vårt østerrikske hjemland for å kunne realisere de idealer vi hadde satt oss ett eller annet sted i verden. Vi var tolv unge mennesker som hadde bestemt seg for ikke bare å studere antroposofi, men å virkelig gjøre den i et arbeidsvirksomt liv. Helsepedagogikkens område syntes også derfor egnet for oss, fordi noen av oss hadde erfaring på dette område og impulsen til å hjelpe og helbrede var levende i oss alle.

Allerede i begynnelsen ble det tydelig at vi – som en isolert gruppe i et land som var oss fremmed i begynnelsen – måtte finne en egnet livsstil for det som skulle danne det helsepedagogisk virksomme. Siden vi også var fullstendig uten midler,

ga det seg av seg selv at vi skapte en primitiv form for felleseie. Det vi hadde med oss av husholdnings saker, bøker og andre eiendeler tilhørte oss alle sammen. Det ville ha vært utålelig og uforståelig hvis den ene hadde eiet mye og den andre lite. Og siden vi ikke hadde penger, ble også arbeidet i hus, have og på jordene en felles oppgave som måtte gjøres og ble sett på som det.

Oppdragelse gjennom arbeid

Da de første barn kom og vi derved fikk økende inntekter, var det igjen liksom en selvfølge at ingen av oss fikk lønn, men at vi levde sammen i et slags enkelt familiesamfunn. Ikke bare det vi eiet, men også pengene ble felles for alle og ble anvendt i samsvar med omstendighetene og nødvendighetene. På samme tid merket vi at de barn som var betrodd oss, trivdes i omkretsen av et slikt liv. De hjalp til så mye de kunne i hus og hage, de fikk praktiske livserfaringer som tidligere hadde vært lukket for dem, og de begynte på denne måten å møte tilværelsens daglige virkelighet. Velsignelsen av en regelmessig virksomhet ble åpenbar for oss gjennom dem som var våre betrodde. Den gang forsto vi også det som Pestalozzi forsøkte å virkeliggjøre i Stans: oppdragelse

"FOKUS" på individ og samfunn

I forrige utgave satte vi "FOKUS" på miljøproblemer og hvordan de har funnet en respons innenfor Camphillbevegelsen både her i Norge og i utlandet. I denne utgaven retter vi søkelyset mot mennesket og særlig spenningsfeltet mellom individet og samfunnet. Vi tilbyr altså flere innlegg som ser på forholdet mellom disse to, med særlig vekt på hvordan det handikappede mennesket finner sin likevekt. Vi tar gjerne imot innlegg fra våre lesere rundt dette tema.

Red.

gjennom stadig og nødvendig arbeid. Men det viste seg også tydelig at denne form for arbeid av lærere, oppdragere og hjelpere kun kunne realiseres hvis de verken var bundet til en fast arbeidstid eller ble betalt med lønn eller inntekt. For en slik virksomhet kan verken betales eller lønnes; den får sin verdi ene og alene ut fra seg selv og aldri ut fra den pengesum som mottas.

Til å begynne med var det lett å realisere denne livsform. Medarbeiderne var forbundet med hverandre i vennskap, og ved at vi dannet et lukket fellesskap med lite kontakt til omverdenen, formet vi en fast menneskekrets som omgav de barn vi hadde omsorg for. Men dermed hadde vi også full tillit til hverandre, helt inn i den finansielle måten de enkelte medlemmer i denne krets fant seg til rette på.

Spesialisering av arbeidet

Men snart utvidet arbeidet seg. Andre og til å begynne med fremmede mennesker ble medvirkende og måtte lære å si ja til denne form for sosialt samliv og føye seg inn i det. Det var lettere enn vi først hadde tenkt oss. I omkretsen av barn som trengte vår omsorg syntes det å være mulig; de bevirket gjensidig tillit, og de kom oss, som sørget for dem, i møte. Snart kom det flere hus til og en større krets av medarbeidere, og jo flere barn og ungdommer som kom til, desto sterkere måtte vi gå over til en spesialisering av arbeidet. Helsepedagogiske øvelser, helseøvelser, skoleundervisning, kunstnerisk undervisning skilte seg etter hvert ut fra hverandre. Det oppsto verksteder, gartnerivirksomhet, en gård og mye mer. Og det som tidligere var noe allment, hvor hver var villig til å gjøre alt slags arbeide, det delte seg nu opp i enkeltområder. De fleste medarbeidere spesialiserte seg og var kun i nøds- og overgangstider villige til å vende tilbake fra det spesielle til det allmenne.

Den finansielle innretning

Hvordan skulle nå de finansielle tiltak innrettes for å møte denne utvikling? Vi visste av tidligere erfaringer at penger måtte håndteres bevisst for å bevare deres verdi og kjøpekraft. Dette er imidlertid kun mulig når inn-

tekter og utgifter kan overskues så klart at man omgås dem ansvarsfullt. Vi visste videre at penger ikke bare kan kastes i en gryte; når slikt skjer, tapes den nødvendige oversikt. Det var våre ledetanker, og vi begynte å handle ut fra dem. Hvert hus - om stort eller lite - ble økonomisk en i seg selv lukket enhet. Det fantes intet sentralt inntekts- og utgiftssted, men hvert verksted, hvert barnehus, skolen, gården, gartneriet ble til en økonomisk selvstendig bedrift. De som arbeidet der var i fellesskap ansvarlige for inntekter og utgifter. Nu først begynte vi å forstå at vi gjennom denne ordning kunne overvinne den vanlige nød og nødvendighet, som oppstår gjennom lønn og betaling. For slik kan arbeidere og ansatte bli til frie mennesker og menneskegrupper som forvalter seg selv økonomisk ansvarlig. Enhver som ønsker det, kan være en bedriftsleder og danne et sosialt fellesskap med sine medarbeidere.

Den sosiale grunnlov

Derved kunne den „sosiale grunnlov“ realiseres på en første, om enn ufullkommen måte. Denne lov, som allerede for 60 år siden, i 1906, ble formulert av Rudolf Steiner, lyder: Velferden i et fellesskap av samarbeidende mennesker er desto større jo mindre den enkelte krever resultatet av sine ytelser for seg selv, dvs jo mer han gir av disse ytelser til sine medarbeidere, og jo mer hans egne behov ikke dekkes av hans ytelser, men tilfredsstilles av de andres ytelser. Derved blir det vanlige lønssystem overvunnet. For det arbeide som ytes blir ikke „lønnet“ med penger, noe som leder til et ufritt forhold mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Så lenge det ennå fantes tjenere og ufrie kunne arbeidet lønnes. Siden denne tredje samfunnssammenheng trådte inn i frihetens sfære, skulle egentlig det arbeidende menneske ikke lenger betales. Den frie fullbyrder sitt arbeide ikke på grunn av sin egen fordel, men på grunn av det han vil yte og det som oppstår gjennom hans virksomhet. Det fullendte verk er den sanne lønn. Et fellesskap av mennesker som virkelig vil være fri, kan derfor kun arbeide slik at det forholder seg i samsvar med „den sosiale grunnlov“. Da tjener den egne ytelse

de andres vel og deres arbeid muliggjør det egne liv med dets nødvendigheter. Man må i dag lære at denne lov gir den eneste rettesnor etter hvilken store og små fellesskap av samarbeidende mennesker kan bli bygget opp. Dersom dette ikke skjer, vil det ha konsekvenser, som av Rudolf Steiner beskrives slik: „Alle innretninger innenfor et fellesskap av mennesker som motsier denne lov, må på lengre sikt på ett eller annet vis skape nød og elendighet“. Og Rudolf Steiner advarer meget inntrengende mot å la denne lov gjelde som en „allmenn moralsk lov“ og mot å mene „at enhver arbeider i sine medmenneskers tjeneste“. Han formulerer det klart og tydelig, idet han kategorisk avviser en slik utvanning og sier: „I virkeligheten lever loven kun slik som den skal leve, hvis det lykkes et fellesskap av mennesker å skape slike innretninger, at ingen noensinne mottar fruktene av sitt arbeide for seg selv men at disse, om mulig uten rest, kommer fellesskapet til gode. ... Det avgjørende er at det å arbeide for sine medmennesker og det å få en viss inntekt er to fullstendig adskilte ting.“ (Fra en tale av Rudolf Steiner, 20. mars 1921, gitt ved et antroposofisk høyskolekurs i Stuttgart „Om ungdomsbevegelsen“ i GA217 A.)

(Fortsetter på side 24)

Lønn og arbeide må skilles

Ethvert menneske som er fysisk eller mentalt tilbakesatt, kan umiddelbart forstå de forutsetninger som Rudolf Steiner her gir. Fordi det arbeide han lærer å yte, er for ham en slags nåde; den forløser ham fra en mørk slumringstilstand hvor han ikke gjorde noen ting eller fra en neonbelyst, kursorisk beskjeftigelse og hobby. Derfor var det i Camphillbevegelsens forskjellige steder forholdsvis enkelt å realisere en av de mange muligheter, som er i samsvar med denne grunnlov. Vårt forsøk går nu dit hen at vi også i våre landsbyfelleskap, hvor verksteder, gartneri og jordbruk arbeider produktivt, innfører denne grunnlov på en virksom måte. Og selv om vi selger våre produkter på det åpne marked og derfor trer i konkurranse med andre fabrikker, kan man – i landsbyenes ramme – følge denne lov. Intet arbeide som ytes, blir lønnet, men likevel har enhver, om han nu arbeider mer eller mindre og produserer mer eller mindre, sin mulighet til å leve. Han skaper noe for de andre, de andre for ham. Den gjensidige tillit til hverandre gir grunnlaget for dette betydelige sosiale eksperiment. Vi er oss bevisste at vi ennå står ved en begynnelse med disse anstrengelser. De krever at vi ikke tenker ut et stivt system som man forsøker å gjøre virksomt. Hvert land, hvert sosialt fellesskap, hver arbeidsform krever en levende tilpassning til de gitte omstendigheter og betingelser. Men aldri får vi lov å overskride dette grunnprinsipp: at arbeid og lønn ikke har noe som helst med hverandre å gjøre. Først når vi har oppnådd dette fullstendige skille, begynner vi å møte den sosiale grunnlov på en sann måte. Er dette skillet først oppnådd, så kan man skrittvis begynne å innføre den sosiale tregrening. Uten dette grunnlag ville en slik bestrebelse aldri lykkes, for det å koble sammen arbeid og lønn står helt imot inndelingen i de tre sfærer av det sosiale liv: det frie åndsliv, rettsliv og næringsliv.

Denne artikkelen stod også i Pengevirke 4/2000, med tema "Den sosiale tregrening og Camphill" som kan leses på Culturass nettsider www.cultura.no ■ ■ ■

Respekt for menneskets iboende verdighet

– hva betyr det i møte med funksjonshemmede?

Av filosof TORE FROST, Univ. i Oslo
Foto BORGNY BERGLUND

Den som kjemper for et bedre rettsvern for hjelpetrequende menneskeskjebner og for en høyere etisk standard innen våre offentlige tjenesteytelser, konfronterer seg straks med rammebetingelsene for våre forestillinger om menneskeverdet og med premisene for et meningsfullt liv. Retten til et verdig liv, uansett funksjonsevne og sykdomsforhold, og uansett hvor dårlig det ellers skulle stå til med oss, er spikret fast gjennom lovfestede menneskerettighetskonvensjoner og utgjør selve kjernen for vår tids humanitetsidealer.

De grunnleggende verdipremisser

Hvilke prinsipper dreier det seg om? De viktigste er uten tvil retten til informert samtykke, retten til selv å være beslutningstager på et frivillig grunnlag, dvs. retten til autonomi og retten til å bli møtt med respekt for egen integritet, uavhengig av sykdom, funksjons- eller utviklingshemming. Disse prinsippene representerer i dag helt ufravikelige krav som de gode hjelpere legger til grunn som etiske rammebetingelser for enhver tjenesteytelse. Det er helt klart at de tre nevnte prinsipper står i en indre sammenheng med hverandre og neppe bør løsrides for seg.

Med utgangspunkt i disse rettighetsprinsipper har vi her til lands i løpet av de siste to tiår også oppnådd å legge grunnlaget for en stadig bedre rettsbeskyttelse av enkeltmenneskers krav på respekt for sitt menneskeverd. Utviklingen av spesifikke rettighetsfestede lover har bidradd til å støtte opp under en slik respekt ved å lovfeste retten til å kreve hjelp fra det offentlige når det byr på for store problemer å opprettholde et tilnærmet normalisert liv. Dette rettsvern for de "svake" grupper i samfunnet har gradvis kommet til å omfatte en stadig større del av norsk helse-

og sosiallovgivning.

I perspektiv av de svakest stilte og de hjelpetrequendes skjebnefellesskap er nok tiden moden for å sikte denne utvikling nøyere med tanke på hvilken fremtid den peker mot og hva slags livsinnhold vi ut fra de samme fremtidsutsikter kan gjøre oss håp om.

Respekt for menneskets verdighet – hva mener vi med det?

Begrepet 'menneskets verdighet' har en lang forhistorie. Vi rører vel her ved selve kjernen i all vestlig humanisme. Selve kravet om respekt for menneskets verdighet har vært selve grunnpremisen for fremveksten og utviklingen av de vestlige demokratier og rettsnasjoner. Dette kravet står derfor også like sentralt uttrykt innen de tunge verditradisjoner som har vært premisseleverandører til det vestlige menneskebilde. Jeg tenker her på den kristne humanisme og dens antagonist gjennom tidene, nemlig den ikke-kristne humanisme som strekker seg tilbake til den klassiske, før-kristne tid og fremover, sterkt fornyet i renessansen gjennom fremveksten av liberalisme og individualisme, like til vår tids humanetikk.

Fortiden utmerker seg, til forskjell fra vår egen tid, med svært klare og tydelige svar på spørsmålet om hva som menes med respekt for menneskets verdighet. Ikke så å forstå at vi møter det samme svar innen begge tradisjoner. Den ikke-kristne humanisme gir imidlertid en begrunnelse for kravet som har vært entydig gjennom hele denne verditradisjons mer enn to tusen år lange liv. Den kristne tradisjon har bygget på en annen, men like entydig begrunnelse gjennom den samme tidsperiode. Det er forøvrig verdt å merke seg at kristendommen på dette punkt er sammenfallende med de to andre monoteistiske religioner som har spilt seg ut i Vestens historie, nemlig jødedommen og islam. Jeg velger derfor i det følgende å tale om den religiøse humanisme, hvor samtlige tre monoteistiske religioner er inkludert.

De respektive verditradisjoners begrunnelse av kravet om respekt for menneskets verdighet tydeliggjøres best når vi fremhever hva som ligger medtenkt i kravet. Således skal vi være oppmerksomme på at dette kravet bygger på et underliggende postulat om at mennesket er et unikt livsvesen, kvalitativt forskjellig fra alt annet liv. Det er derfor kun mennesket som kan gjøre krav på å ha en verdighet og kreve respekt for denne kvalitet. Hva er det livet har utstyrt oss mennesker med som legitimerer postulatet om at mennesket er unikt?

Fornuftshumanismen og ideen om menneskets verdighet.

Når vi utesker den klassiske tradisjon om en begrunnelse for postulatet om mennesket som et unikt livsvesen, så har denne begrunnelsen alltid referert til mennesket som et fornuftsvesen. Det er kun mennesket som kan gjøre krav på å være et rasjonelt vesen. Dette syn har vært enerådende fra antikken og like frem til vår tids humanetikk.

Denne begrunnelse avføder imidlertid nok et spørsmål. Hvorledes avgjør man så innen denne tradisjon hvem som er bærere av en legitim fornuft, hvem er rasjonelle og hvem er det ikke? Når dette spørsmålet først er stillet, så blir det klarlagt at det ikke er, og har heller aldri vært, noen privatsak å avgjøre hvem som er rasjonelle. Det avgjøres av det sosiale kommunikasjonsfelleskap i form av etablerte fornuftskonvensjo-

ner, som opptrer som kollektive kriterier for hva som kan påberope seg å være rasjonelt og hva som ikke er rasjonelt.

Det er på dette grunnlag at perspektivene begynner å åpne seg. Dette menneskebilde er åpenbart fortrolig med å begrunne menneskeverdet som et resultat av en ekstern relasjon, nemlig til samfunnets autoritære krav til den enkelte om å opptre adekvat i forhold til de etablerte fornuftskonvensjoner. Straks dette er klarlagt, melder neste spørsmål seg. Hvorledes har man innen fornuftshumanismens lange tradisjon håndtert det like uomtvistelige faktum at svært mange mennesker gjennom tidene har kommet på kollisjonskurs med de etablerte konvensjonene for rasjonalitet? Det er på dette punkt at fornuftshumanismens menneskesyn avslører et betent punkt.

Stigmatiserte menneskeskjebner har vært håndtert i fornuftens navn som mennesker med et minimalisert menneskeverd like inntil de er blitt stemplet som ikke-personer. Vi kjenner disse menneskeskjebnene i fortid så vel som i nåtid, politiske dissidenter, mennesker med stigmatisert etnisitet.

I vår nære fortid er det tilstrekkelig å minne om hva samene ble utsatt for av diskriminerende tiltak i vårt eget land gjennom det omfattende fornuftskonvensjonsprogrammet som varte til langt inn i 1960-årene. Vi kunne

videre minne om skjebnen for tatere, sigøynere, psykisk utviklingshemmede, psykotiske pasienter osv. i en ikke altfor fjern fortid her til lands, da det var legitimt å iverksette tvangstiltak som sterilisering, fratakelse av barn, tap av borgerrettigheter, plassering på lægd, på isolat.

Den monoteistiske humanisme og ideen om menneskets verdighet.

Når vi nå retter oppmerksomheten mot de tre monoteistiske religioner, så finner vi også her klare uttrykk for kravet om respekt for menneskets verdighet, tuftet på postulatet om at mennesket er unikt. Det er verdt å merke seg at samtlige tre religioner bygger på den samme begrunnelse, en begrunnelse som imidlertid er vesentlig forskjellig fra fornuftshumanismen. Den religiøse begrunnelse refererer til de gammeltestamentlige ord i Genesis-beretningen om at mennesket er skapt i Guds bilde. Det faktum at mennesket er Gud-billedlig har overalt og til alle tider vært selve kjernen i den religiøse tradisjonens begrunnelse av menneskeverdet.

Hvis vi sammenstiller de to tradisjoners ulike begrunnelser av hva det er som gjør mennesket unikt og kvalitativt forskjellig fra alt annet liv, så åpenlegges en slående parallellitet. Begge tradisjoner er åpenbart fortrolige med å begrunne menneskeverdet som et resultat av en ekstern relasjon. Innen den religiøse tradisjon er det riktignok ikke samfunnets fornuftsansettelse som står som en garanti for menneskeverdet tilstedeværelse hos den enkelte, derimot gudsautoriteten.

Det er på dette grunnlag de samme betente trekk, som vi tidligere har oppdaget innen fornuftshumanismens menneskesyn, demonstreres innen den religiøse tradisjon. Hvis vi stiller spørsmålet hvorledes denne tradisjon gjennom tidene har forholdt seg til det like uomtvistelige faktum at svært mange menneskeskjebner har kommet på kollisjonskurs med denne garantistillelsen, så oppdager vi med en gang at også denne tradisjon oppviser horrible eksempler på at menneskeverdet lett blir nedgradert i slike situasjoner.

(Fortsetter på side 26)

Vi behøver ikke nødvendigvis fordype oss i fortidens skrekkscenarier som inkvisisjon og hekseprosesser. Det skulle være tilstrekkelig å referere til de samme eksempler som tidligere nevnt fra vår egen nære fortid.

De betente trekk ved de tradisjonelle menneskesyn

Fornuftshumanismen og den religiøse humanisme viser de samme betente trekk ved deres respektive menneskebilder, - hvor forskjellig de enn er i sitt innhold. Jeg ønsker imidlertid å understreke at jeg ikke sier at de tradisjonelle menneskebilder med noen nødvendighet fører til forestillinger om gradert menneskeverd. Dertil fremviser begge tradisjoner lysende eksempler på det motsatte. Jeg tenker på forbilledlige representanter for fornuftshumanismen, Sokrates fra klassisk tid eller Fridtjof Nansen fra vår egen tid. De var, så vidt vi vet i alle fall, aldri i nærheten av å lefle med tanker om at det fin-

nes mennesker med et mangelfullt menneskeverd. Det samme er tilfelle for den religiøse tradisjon, hvor forbilledlige representanter som den hellige Fransiscus fra høymiddelalderen eller en Moder Theresa fra vår egen tid er lysende eksempler på det samme.

Det avgjørende er imidlertid at dette ikke var vært til hinder for at begge tradisjoner har vært virksomme i å legitimere forestillinger om det motsatte hva stigmatiserte menneskeskjebner angår. Det er her vi finner de betente trekk ved fortidens tradisjonelle menneskesyn, hvor mangelen på en tilstrekkelig kvalitets-sikring har vært åpenbar.

Det er disse betente trekk vi har trukket med oss inn i det tyvende århundre, et århundre som bidro til å utvikle betennelsene til en overhengende sykdomstilstand. Jeg tenker her først og fremst på fremveksten av

ideologier som den italienske fascisme og den tyske nazisme, ideologier som ernærte seg av de etablerte menneskebilder innen så vel fornuftshumanismen som kristendommen og videreutviklet disse tradisjonenes betente trekk til en menneskeforakt som eksploderte i form av de fem års Holocaust-tilstand under den annen verdenskrig. Jeg tenker på den systematiske forfølgelse og utrensning av mennesker på etnisk grunnlag fra både fascismens og nazismens side. Jeg refererer også til eksperimentene med krigsfanger fra nazilegenes side. Redslenes antall er legio.

Denne infernalske sykdomstilstand på midten av det tyvende århundre nødvendiggjorde et definitivt oppgjør med de betente trekk ved de tradisjonelle menneskesyn. De var ikke lengre til å leve med. Det er denne oppgaven som foreligger under de politiske prosesser som starter opp i 1945, hvor ikke minst det omfattende rettsoppgjøret i forbindelse med Nürnbergprosessene ble så avgjørende for utarbeidelsen av et nytt menneskebilde.

Verdenshumanismens historiske tilblivelse

Den som vil kartlegge de historiske forutsetninger for verdenssamfunnets tilblivelse, må nødvendigvis ta inn over seg det 20. århundres krigsmartrøde karakter. Vi, som har vært med på å bringe dette århundre til en definitiv avslutning, er alle barn av de store krigen og vi bærer på en kollektiv viten om at det 20. århundre har gått over i historien som krigenes århundre. Og på en helt spesiell måte kommer 2.verdenskrig til å representere selve kulminasjonen av hva dette århundre har frembrakt av krigsredsler. Jeg sikter da til den måte disse fem Holocaust-år ble brakt til en endelig avslutning med atombomben, som ble sluppet over Hiroshima og Nagasaki i august 1945.

Min påstand er at det er denne globale krisesituasjon som forklarer så vel dannelsen av FN-samfunnet som det ekstremt høye tempo dette verdenssamfunn ble realisert i. Allerede 24. oktober 1945 ble FN stiftet og det tok ikke mer enn tre år før denne unike nydannelse innen men-

neskehetens historiske liv hadde realisert seg som en politisk institusjon i og med underskriftserklæringene på Verdenserklæringen om menneskerettigheter 10. desember 1948. Denne deklarasjon, bestående av 30 artikler om rettigheter og som her blir definert som globale - overordnet alle nasjonale, etniske, kulturelle, religiøse, politiske etc. forskjeller -, representerer selve igangsettelsen av en helt ny, historisk sett tidligere ukjent, tidsalder. Fra og med dette tidspunkt har menneskeheten hatt et institusjonalisert verdenssamfunn som livsfundament.

Verdenserklæringen om menneskerettigheter av 1948 utgjør grunnloven for dette verdenssamfunn som, for første gang i menneskehetens historiske liv, ble forsøkt realisert gjennom FN-systemene. Herfra går det selvfølgelig klare historiske linjer tilbake til de tidligere menneskerettighetserklæringer og til de demokratiske ideer som har dannet basis for de vestlige nasjonalstater fra 1700-tallet av. Verdenserklæringen av 1948 hører i sin helhet hjemme innen den vestlig-liberalistiske tradisjon.

Av helt vesentlig betydning for utformingen av prinsippene i Verdenserklæringen må imidlertid de forutgående Nürnberg-prosessene sies å være. Gjennom det rettsoppgjør som fant sted 1945 - 1947 overfor de hundretusener som sto tiltalt for forbrytelser begått mot menneskeheten, ble de prinsipper utprøvd som i 1948 skulle danne grunnlaget for det nye verdenssamfunn.

Verdenshumanismens idé om menneskets iboende verdighet

Grunnpremissene for den moderne tidsalders humanitetsidealer finner vi uttrykt allerede i første setning i Verdenserklæringens innledning. Her finner vi de påstander uttrykt som danner fundamentet for den nye tidsalders verdenshumanisme: "Anerkjennelsen av iboende verdighet og av like og uavhengelige rettigheter for alle medlemmer av menneskeslekten er grunnlaget for frihet, rettferdighet og fred i verden."

Påstandene er følgende: menneskeheten utgjør én familie, i seg selv en vakker tanke! - og alle familiemed-

Foto Tom Bragg

lemmer, hvert eneste menneske innen verdensfamilien, er i besittelse av en "iboende verdighet" og har "like og uavhengelige rettigheter". Omfanget av slike "like og uavhengelige rettigheter" er i Verdenserklæringen av 1948 begrenset til 30 artikler, som senere er blitt utvidet med de to FN-konvensjonene av 1966, Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter og Konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Disse konvensjonene oppfattes og omtales i dag gjerne som den annen halvdel av verdenssamfunnets grunnlovserklæring. De er i dag, sammen med Europakonvensjonen av 1950 og Konvensjonen om barns rettigheter av 1989 inkorporert i Den norske grunnlov og er som sådan bindende og prioriterte rettskilder i det norske samfunn.

Den store gevinst: Ideen om menneskets iboende verdighet umuliggjør forestillinger om gradert verdighet.

Selve dramatikken over innføringen av det nye, globaliserte menneskebildet ligger uttrykt i ett eneste ord: "iboende". Det nye postulat om hva det er som gjør mennesket unikt, peker i motsatt retning i forhold til de tidligere tradisjonelle menneskebilder. Menneskets verdighet er ikke lenger å forstå som et resultat av eksterne garantister, tvert om er menneskets verdighet begrunnet på en kvalitet som er naturgitt, nettopp iboende i menneskets natur. Uavhengig av så vel Gudsautoritet som fornuftsauto-

ritet er det et faktum at mennesket har en verdighet. Og denne verdighet har hvert enkelt menneske, uten unntak, fra livets definitive begynnelse til livets like definitive avslutning. Naturgitt som den er, vedblir denne verdighet med å være intakt og ubørt av alle ytre relasjoner og påkjenninger. Den kan ikke tapes, uansett hvor stigmatisert eller infernalsk livet blir. Verken sykdom, smerter, lidelse, psykisk utviklingshemning eller en demensutvikling forårsaker noe tap av verdighet.

Fortiden hadde klare og tydelige fasitsvar på hva det var som gjorde mennesket unikt, men hva med det nye begrep om menneskets iboende verdighet? Det er tomt og fikk sin suksess i kraft av at man oppnådde en overlappende enighet, dvs. alle var enige, men med vidt forskjellige begrunnelser. Den samme form for overlappende enighet er i dag kne-satt som rammebetingelser for de mange arenaer hvor hjelpetrengende menneskeskjebner skal møtes med en godt utviklet respekt for deres iboende verdighet. Men postulatet er tomt og innholdsløst inntil den enkelte bruker (med støtte av pårørende eller verge) selv fyller det med brukers eget livsinnhold. Finnes det likevel noe som er felles og som derved fortsatt kan begrunne at påstanden om mennesket som et unikt livsvesen er sann?

(Fortsetter på side 28)

Fra tid til annen kan det lønne seg å bringe våre ubesvarte spørsmål inn i kunstens verden. Kunstnerne har en umiddelbar referanse til livet, som fagmiljøene kunne ha mye å lære av. Med henblikk på det dilemma menneskerettighetshumanismen uttrykker, hva angår våre forventninger om å få klarlagt hvilket innhold som er medtenkt i ideen om menneskets iboende verdighet, har en kunstner av vår tid kommet meg overraskende til hjelp. Jeg sikter til forfatteren Finn Carling, som gjennom et helt liv som kunstner, selv sterkt funksjonshemmet, har holdt et forfatterskap levende i solidaritet med mennesker som har måttet tåle de tunge prøvelser som de fleste av oss blir forskånet for. Finn Carling har båret dette skjebnefellesskap frem gjennom sitt eget forfatterskap. Derfor har han, tror jeg, bedre forutsetninger enn de fleste for å finne frem til de riktige svar på spørsmålene om hva livet dreier seg om. Det er vel slik, at de som utsettes for ekstreme påkjenninger og belastninger, utvikler en helt spesiell livsinnsikt som forblir utilgjengelig for de andre, såkalt normalt fungerende.

Høsten 1991 fikk Carling fortjenstfullt den såkalte Jonas-prisen, som utdeles av FFO til mennesker som har gjort en fremtredende innsats i arbeidet for de funksjonshemmede. Under prisutdelingen, i sammenheng med hans takketale, fikk imidlertid Carling lagt inn noen tankevekkende hjertesukk. Carling sa: Jeg har lenge undret meg over at man på høyskolene for de funksjonshemmede prioriterer så sterkt de intellektuelle ressurser, men aldri prioriterer like sterkt de ressurser som de funksjonshemmede kanskje er bedre utrustet med enn de fleste andre, nemlig deres emosjonelle ressurser!

Hans hjertesukk førte for meg frem til det helt avgjørende svar på de spørsmål vi her har strevet med. Vårt følelsesliv, i spennet mellom lidenskap og lidelse, konfronterer oss med kjærligheten som selve grunnpremisset for menneskelivet i hele dets kompleksitet. Kjærligheten er hva livet dreier seg om.

Kjærlighetens absolutte betydning for menneskets verdighet

Menneskets kjærlighetsliv har en horisontal spennvidde og en vertikal fallhøyde som dyr ikke er i nærheten av. Jeg tenker her på den måte mennesket er disponert for en lidenskap som på sitt beste kan fortette seg til en svimlende ekstase av lykksalighet, og som på sitt verste kan fortette seg til en blind fanatisme eller fundamentalisme. Fallhøyden er tilsvarende ekstrem på den måte mennesket også er disponert for et fall ned i en avgrunn, hvor livet fortetter seg til en lidelse som binder mennesket til en total livssmerter.

Tilsvarende forutsetninger kan man vel gjenfinne innen alle kulturer, hvor vi alle sammen besinner oss på en fellesmenneskelig natur med krefter og energier som disponerer oss for en villskap hinsides det animalske liv. Med utgangspunkt i dette livsfaktum er det god grunn til å undre seg over hvordan det overhodet er mulig å stille seg tvilende til postulatet om at mennesket i sin natur har en iboende kvalitet som gjør mennesket til et unikt livsvesen, uavhengig av så vel fornuftsevne som gudbilledlighet. Dette postulatet fortøner seg for meg som så selvinnsynende sant at det nærmest må få karakter av å være et aksiom for ethvert menneskes selvforståelse, uavhengig av "rase, farge, kjønn, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal eller sosial opprinnelse, eiendom, fødsel eller annet forhold." (Art. 2 i Verdenserklæringen om menneskerettigheter).

På denne måte står kjærligheten som en absolutt forutsetning for vårt unike personlighetsliv fra fødsel til død. Først i og med kjærligheten blir mennesket en **person** med en **iboende verdighet**. ■ ■ ■

Artikkelen er en forkortet versjon av et foredrag Tore Frost holdt på engelsk under en internasjonal konferanse i regi av ECCE i Bergen, juni 2005. Red.

Hva er integrasjon?

Integrasjon handler om det enkelte menneskes forhold til fellesskap og samfunn. Et menneske opplever seg integrert når det eksisterer et forhold mellom den enkelte og dennes livsverden, som kan beskrives med ord som aktelse og verdsettelse, utveksling og inkludering, medvirkning og gjensidig støtte.

Oversatt fra tysk av BENTE EDLUND
Foto DAG BALAVOINE

Integrasjon er ikke en statisk tilstand, for det sosiale livet har mange nivåer: Generelt gjelder for alle mennesker at ingen av oss er integrert på alle livets områder. Det er ikke alle steder man passer inn, ikke alle steder man blir tatt opp og heller ikke overalt man ønsker å delta. De personlige utfordringene med henblikk på deltagelse i fellesskap og samfunn kan variere fra menneske til menneske.

Integrasjon er på den annen side fellesskapets og samfunnets mål; det å gi hver deltaker en plass i sin midte, det å sørge for at ingen skyves ut i periferien. I den konkrete livssituasjon realiseres dette målet gjennom de sosiale initiativkrefter som lever i det enkelte menneske eller i en gruppe. Lovmessige og administrative tiltak støtter opp om dette målet, idet de utvider og sikrer det individuelle og sosiale spillerommet for den enkelte.

Forutsetninger for utvikling

Hvert menneske har sine egne fysiske, sjelelige og åndelige behov. Utvikling og læring er en livslang prosess, der hver enkelt bringer med seg sine individuelle ressurser, og der hver av oss trenger omgivelsenes støtte. Mennesker med funksjonshemninger, det vil si mennesker med behov for særlig støtte fra omgivelsene, har derfor rett til opplæring og sosiale rammer som tilfredsstillende deres behov.

Mangfold og valgfrihet

Menneskets individuelle evner og begrensninger danner basis for et

mangfold av interesser, produkter og arbeidsmåter. Til sammen utgjør de et samfunns felles kultur. Kulturbe- grepet må derfor ikke snevres inn til en begrenset "mainstreams"- tenking. Kulturen skal være et uttrykk for menneskelig individualitet.

Behovet for fellesskap er grunnleg- gende menneskelig. Det kommer til uttrykk i naturlige gruppedannelser som familie, partnerskap, vennekret- ser og arbeidslag, Men også i fritt konstituerte grupper dannet av like- berettigete og autonome deltakere. Institusjonelle fellesskap kan formes og utvikles på et slikt grunnlag. I det plurale samfunn er ulike former for fellesskapsdannelse ikke bare mulig, men ønskelig.

Slik sett dreier det seg om å finne det sted for hvert enkelt menneske der det kan oppleve seg integrert. For en elev med funksjonshemning som trenger tilrettelagt undervisning, kan dette være i en ordinær klasse, i en spesialklasse i den vanlige skolen eller i en egen skole for elever med spesielle behov. Den voksne funk- sjonshemmede kan finne sin plass på det åpne arbeidsmarkedet eller i en vernet bedrift, i egen bolig eller i et bofellesskap. For noen kan også et mer omfattende, integrert bo - og arbeidsfellesskap, slik det blant annet finner sin form i de såkalte landsby- ene, være et alternativ. Retten til å bestemme hva som passer for den enkelte, må ligge hos den det gjelder og hans støttespillere (foreldre, fore- satte, offentlig oppnevnte represen- tanter).

Politiske og faglige føringer som legger begrensninger på bredden av tilbud og den enkeltes valgfrihet, vil kunne undergrave ideen om integra- sjon og inklusjon på sikt, fordi det ikke vil være i samsvar med en demokratisk tankegang.

Pluralitet og solidaritet

Et solidarisk samfunn forutsetter ikke bare et felles ideal om pluralitet. Det enkelte individ og den enkelte gruppe må også understøttes med henblikk på åndelige, sosiale og økonomiske behov. Tilskuddsordninger må følge borgernes samfunnsmessige enga- sjement og gjøre det mulig å virke for inklusjon i samsvar med samfunnets

intensjon. Tiltak som mottar under- støttelse fra samfunnet, har ansvar for at virksomheten forblir åpen for innsyn.

Menneskerettigheter

Grunnlaget for inklusjon av mennes- ker med spesielle behov er de inter- nasjonale og nasjonale deklarasjoner om anerkjennelse av menneskets medfødte verdighet, og prinsippet om like og ukrenkelige rettigheter for alle. Internasjonale og nasjonale interes- seorganisasjoner er med på å sikre at disse rettighetene blir fulgt opp for å oppnå en stadig forbedring av livs- betingelsene for mennesker med funksjonshemninger. Sett ut i fra et internasjonalt perspektiv er disse menneskenes livssituasjon langt på vei ennå ikke tilfredsstillende løst. De blir ikke overalt oppfattet som fullver- dige borgere.

Utvikling i antroposofiske virksomheter

Ideen om samliv og samvirke mellom mennesker med og uten funksjons- hemninger innenfor en livsform som svarer til den enkeltes muligheter og behov, har vært en grunntanke i den antroposofiske helsepedagogikken og sosialterapien fra begynnelsen av. Fokus på betydningen av en kontinu- erlig utvikling av sosiale organisasjo- ner, har bidratt til utvikling av nyska- pende livs - og samarbeidsformer.

Men det finnes også eksempler på økende institusjonalisering i enkelte virksomheter med innskrenket sosial bevegelse til følge. Den antroposo- fiske helsepedagogikken og sosialte- rapien utgjør i dag et heterogent felt av ulike virksomheter og måter å organisere arbeidet på. Arbeidet har likevel utgangspunkt i en felles men- neskeforståelse og et felles metodisk grunnlag. Blant de antroposofiske innretningene finner man både slike som bærer preg av den tiden de er oppstått i og andre som klart innova- tivt søker frem mot nye former.

Med henblikk på integrasjon som et ideal for kulturelt mangfold, kan følgende forhold på de ulike stedene være verdt å ta i betraktning med tanke på videre utvikling:

- individualisering av livsbetingelsene
- understøtte det handikappede menneskets mulighet til selv- bestemmelse

- åpenhet i forhold til overgang mellom tilbud med ulike former for omsorg og oppfølging
- større åpenhet i forhold til offentlige tiltak

Dette dokumentet er utarbeidet av en arbeidsgruppe innenfor Konferenz für Heilpädagogik und Sozialtherapie i den medisinske seksjonen av Goetheanum i Dornach. Det ble god- kjent med noen små forandringer på et møte i september 2003. Utgangspunktet var spørsmålet: "Hva tenker vi om integrering?" Dokumentet er formulert så åpent at det skal kunne favne alle overalt.

Konferansen representerer antroposofiske virksomheter som arbeider for barn, unge og voksne mennesker med funksjonshemning- er, fordelt på 40 land. Norge har to representanter. Når det gjelder ak- tualiteten av dette integrasjonsdoku- mentet, kan det være verdt å vite at virksomhetene på kontinentet nå står overfor noen av de samme utfor- dringene som vi gjorde her i Norge med den såkalte HVPU-reformen som ble gjennomført for 15 år siden.

Bjørg Jensen 60 år

Bjørg Jensen i Hogganvik landsby ble 60 år 10. oktober. Gratulerer!

Hun ble født i Fet kommune og bodde der i mange år med mor, far og bestemor; senere bare med far. Etterpå bodde hun på Blakstad, før hun i 1980 flyttet til Vidaråsen. Så nå har hun bodd i Camphill i 25 år! Enda et jubileum.

Hun har i alle disse årene vært utrolig flink til matlaging, rengjøring og stryking i ulike hus. I Hogganvik har hun bodd i Christoffer Bruuns hus. Alle som kjenner henne, setter stor pris på hennes varme vesen, rolig, snill og med et godt smil. Takk for at du er du og for din innsats.

*Bjørg Jensen.
Foto Jan Hendrik Hansen.*

Bjørg er ellers også flink til å strikke og holder på med fine babytepper.

Fødselsdagen ble feiret med gode kaker, sang, tale, dikt, gaver, levende musikk og dans.

Lykke til i de neste årene i en gradvis overgang til pensjonisttilværelse.

Solborg feiret Gunnar Nesheims 60 års dag

Gunnar Nesheim. Foto Jan Bang.

Hele Solborg samlet seg i Olavsalen og sto der i mørket mens de ventet på at Gunnar skulle komme. Han ble nok overrasket da det brøt løs med bursdagssang på flere forskjellige språk! Etterpå var det musikk og vitser, og så kom det inn en kjempestor kake med 60 lys som han klarte å blåse ut mens vi slo av brannalarmen!

Gunnar har arbeidet nesten hele sitt voksne liv i landsbyene. Først på Vidaråsen, så på Hogganvik og i de senere år på Solborg. Han er en av de som har hjulpet til å bygge opp et landsomfattende nettverk av Camphillfelleskap her i Norge.

Landsbyliv gratulerer ham med dagen! ■■■

Vidaråsen feiret Frode og Nino's bryllup

1. juli giftet Nino Magishvili og Frode Nilstun seg på Vidaråsen. Det var en stor begivenhet her i landsbyen. Først dro mange med til Tønsberg tingsrett for å delta i selve vielsen, og etterpå ble det fest på tunet og senere i hallen. ■■■

Foto Fiona Wantz.

Ellen Marianne Brøymer

Ellen Marianne Brøymer ble født 27.12.1957. Hun vokste opp hos kjærlige foreldre i et trygt og beskyttende hjem sammen med to eldre brødre, Øyvind og Bjørn. Når det ble tid for Ellen å begynne på skole, kom hun først til Holmenkollen daghjem i Oslo og deretter til Torshov skole. Der var hun elev i fem år.

På Torshov lærte Ellen å skrive og lese. Tidlig utviklet hun et godt forhold til språket. Hun kunne lett fange språkets alle nyanser og fant de riktige ordene. Ellen var et utadrettet barn, som lett kom i kontakt med mennesker og satte stor pris på en god samtale med dem hun møtte.

Ellen ble født med høyrehånden misdannet. Dette førte til begrensninger og mange utfordrende situasjoner for henne i det daglige liv.

Til stor hjelp for Ellen var under hele oppveksttiden foreldrenes trofaste kjærlighet og engasjement.

Ellen var glad i sang og musikk. I en periode var hun medlem av et gospelkor. Hun fulgte sine foreldre på flere utenlandsreiser. Hun fortalte spesielt gjerne om reisene til Italia.

Etter noen år på Øvreseter videregående skole kom hun til Peder Morset folkehøyskole, hvor hun hadde en fin tid. Så fulgte Ekne videregående skole frem til 1986.

Så kom Ellen på sitt første prøvebesøkesopphold til Vidaråsen, dit hun også flyttet i november samme år.

Vi minnes henne fra snekkerverkstedet, hvor hun arbeidet i mange år. Der ble hun kjent med Frank Aarø og grunnla et vennskap som var verdifullt for henne. Ellen arbeidet også i Vidaråsens vaskeri, hvor hun ble en

Arkivfoto.

flink strykerske, og som medhjelper i flere familiehus.

Å ha bare en frisk hånd, var naturligvis en hindring, men hun strevet på så godt hun kunne.

1989 døde Ellens mor, som hun var meget nært knyttet til. Tiden som fulgte ble vanskelig. Ellen gjennomgikk en stor forandring. Hun sørget og modnet i sorgprosessen.

Følelsene var viktige for Ellen. Hun kunne også gi sterkt uttrykk for dem. Hun knyttet, som det utadventde vesen hun var, mange vennskapsbånd under sine 18 år på Vidaråsen.

Ellen tok livet med ro, men var samtidig en våken iaktaker. Ofte kom hun i spesielt dramatiske situasjoner i hverdagslivet med ord som var "mitt i blinken".

Vi som kjente Ellen godt, vil også huske henne for hennes gode sans for det humoristiske i enhver situasjon.

Ellen gjorde seg tanker og stilte også dype spørsmål om livet, ofte når vi møttes til bibelaften.

De siste årene av sitt liv fikk Ellen en kjær venninne, Marita.

År 2005 ble for Ellen et meget spesielt år. Hennes elskede far døde, og venninnen Marita flyttet fra Vidaråsen til en egen bolig. Ellen sørget, kroppen hennes ble meget tung å bære. Det kom en lengsel over henne etter noe nytt, en ny utfordring, en ny dimensjon kanskje?

Så, tidlig om morgenen den 15. juni, til vår store overraskelse, valgte Ellen å ta skrittet over terskelen. Hun ble 48 år. Samme dag ble det holdt en minnestund for henne i Vidaråsens kapell, hvor mange av hennes venner var samlet.

Bisettelsen fant sted i vakre Frogner kirke i Oslo den 23. juni med mange av Ellens venner fra Vidaråsen og en stor familie og vennereks tilstede.

Kjære Ellen, i vårt hjerte og i våre tanker vil du alltid ha en plass. Spesielt kommer vi til å huske dine vakre øyne. ■ ■ ■

Eva Petersen

Rigmor Skålholt, fra Camphill til Kapp

Denne spalten følger medarbeidere som har flyttet ut av landsbyene og etablert seg i andre virksomheter. Camphillsteder er som planter, de sprer sine frø ut. Vi skal se litt på noen av disse frøene og hvordan de har spiret andre steder og på andre måter i samfunnet vårt.

Red.

Tekst og foto JAN BANG

Da jeg bodde på Vidaråsen for mange år siden, var det særlig en landsbyboer i huset mitt som snakket mye om Rigmor. Hun hadde bodd på Vidaråsen, flyttet senere til landsbyer i Trøndelag og var da bosatt på Kristoffertunet. Hvem var denne personen som kom så ofte opp i samtaler?

Da jeg begynte den treårige helsepedagogiske utdannelsen i 2001, ble jeg bedre kjent med Rigmor. Jeg har satt stor pris på hennes kraftige personlighet, hennes lange erfaring med spesielle mennesker og måten hun kunne bruke helt konkrete menneskebilder til å belyse det arbeidet vi gjør. Rigmor er nu daglig leder på Granly, og jeg skulle dit for å finne ut litt mer om denne kvinnen, som spiller en så stor rolle i utviklingen av helsepedagogikken her i Norge.

Jeg kommer presis som avtalt, og der står Rigmor Skålholt og møter meg. Liten, korthåret, en bestemt trønder, en "no nonsense" person.

Landsbyliv: Når kom du først til Camphill?

Rigmor Skålholt: I 1973 kom jeg dit som praktikant, jeg gikk på sosialhøyskolen, fikk vite om stedet og ville finne ut hva dette var for noe.

LBL: Og hvordan var det?

RS: Jeg ble både begeistret og provosert. Det var første gangen jeg møtte antroposofien, og den provo-

serte meg voldsomt. Det var livsstilen som begeistret meg, og etter hvert ble jeg inspirert av tregreningen. Jeg opplevde etter hvert at den sosiale grunnlov er nesten den eneste muligheten til at uselviskhet kan gjøre samfunnet sunt. Jeg ble også hekta på antroposofien temmelig fort, og da jeg reiste etter noen måneder, tok jeg med meg Steiners øvelser. Antroposofien er en bro mellom det åndelige og det jordiske, med beina godt plantet på begge sider. Jeg kom tilbake året etter og var i Camphill-landsbyene til 1996.

LBL: Hvorfor forlot du Camphill etter så mange år?

RS: Jeg var sosialt mett. Jeg var 49 år gammel, og da trenger man kanskje å revurdere livet sitt, syv ganger syv år. Jeg hadde et behov for å møte verden, Camphill kan være litt innestengt. Kristoffertunet, hvor jeg da bodde, hadde som hensikt å skape nye sosiale former. Det var mitt mål der, men jeg opplevde at det var ikke alle i Camphill så opptatt av på den tiden. Det var litt tradisjonelt.

LBL: Og så kom du til Granly?

RS: Nei, jeg var i Tyskland ett år og ble så bedt hit for å overta den daglige ledelse. Det var jo skjebnens ironi, her var det enda mer tradisjonelt og opptatt av sitt. Det var nesten ikke kontakt mellom Granly og Camphill før jeg kom. Nu er det behov for samarbeid, myndighetene er opptatt av økonomien, og da faller beboerne ut: de får ikke friheten til å velge hvor de skal bo, kommunene vil ikke ta det økonomiske ansvaret for at de bor på det helsepedagogiske stedet som best egner dem. Bare et samarbeid mellom de forskjellige stedene, en samlet front mot myndighetene, kan avverge at de mister sin frihet i Norge.

LBL: Hva tok du med deg fra Camphill?

RS: Interessen for mennesket, lov-messigheten i det sosiale, at dette gjelder den andre, at det må eksistere en bevissthet over vår gjensidige avhengighet. Jeg tok også med meg høytidsfeiringene, disse var jo feiret her allerede, men jeg var innstilt på å fortsette med dem. Og så bevisstheten over de døde. Vi har en gruppe som samles regelmessig og leser for de døde, både for individer og for flere som blir rammet av ulykker. Jeg vet at vi kan ikke klare våre sosiale oppgaver uten hjelp fra de døde.

LBL: Jeg har hørt rykter om at du er blitt en media-personlighet.

RS: Så langt vil jeg ikke gå, men jeg har blitt valgt ut til å bli en av de fem som er med på P1 regjeringen i Oppland. Det var over 70 kandidater, og jeg er stolt av å ha blitt valgt. Nå har jeg fått muligheten til å gi synspunkter om vår verden og har snakket varmt om både Landsbystiftelsen og de andre helsepedagogiske steder. Det er fint å kunne meddele hva det handikappede menneske kan bidra med i vår tid. Jeg er glad jeg har fått muligheten til å si noe om det på media! ■ ■ ■

Samklang mellom ideal og virkelighet

Her møter vi den siste av denne grunnleggende øvelsen som er kalt "de syv betingelser for en esoterisk skolering". Men det finnes et helt vell av sjelelige og åndelige øvelser som ledsager det antroposofiske arbeidet. Med Eva Steinmetz-Urielis interpretasjon av skoleringen som Rudolf Steiner lanserer i sin bok "Hvordan når man kunnskap om de høyere verdener", har vi introdusert denne faste spalten, "skoleringsveien". Det er viktig for redaksjonen å kunne "tone flagg" i et så viktig grunnlag for landsbylivet som skoleringsveien er. Det dreier seg om intet mindre enn kvaliteten av vårt arbeid. Det er vesentlig for oss å ikke glemme at den gode handling alene ikke gjør oss til bedre mennesker. Kun ved modige møter med det utviklingshemmede i oss selv kan vi bygge landsbyer som gir den utviklingshemmede muligheten til å lære oss hvordan et sunt samfunn fungerer.

Red

Syvende betingelse:

Å øve de seks betingelsene i vårt daglige virke. Å oppnå en samklang mellom ideal og virkelighet. Å utvikle indre fred.

Oversatt av DAG BALAVOINE

Jeg hadde arbeidet med de seks betingelser i min ferie og kom tilbake til landsbyen full av idealisme. Da møtte jeg min egen manglende evne til å omsette disse ideene i praksis. Skuffelsen var stor over de andre medarbeiderne som ikke synes å dele mine idealer og viste en utpreget manglende evne til å leve i overensstemmelse med dem. Krisen fulgte. Jeg måtte innrømme at idealer trenger daglige beslutninger og daglige anstrengelser for å bli omsatt til praksis. Idealene alene gjør oss ikke til gode mennesker. Anstrengelsene for å praktisere dem er ytterst vanskelige og vil bli møtt med motgang og feiltrinn. Likevel er det anstrengelsene og utholdenheten som er det egentli-

ge poenget. Viljen til å øve skaper en kraft som kan bli opplevd av andre. Troen på andre trenger pleie. De sliter jo også i sitt strev på lik linje med mitt eget strev for å øve og å virkelig gjøre idealer, til alles velferd. Dersom vi ikke klarer å ta vare på denne troen, blir fellesskapsliv en umulighet. Hvis vi ikke blir overmanet av fortvilelse over våre egne feil, vil våre anstrengelser bli skattet og oppmuntret av vesener som er større enn oss selv.

Denne betingelse er knyttet til reproduksjons livsprosess. "Følg selv dine egne råd" ("Practise what you preach"), slik ordtaket går. Når vi ikke gir opp å øve betingelsene, vil den gode viljen krefter kunne så seg ut og finne et hjem i andre.

Konklusjon:

Det gjenstår bare å si at livet i fellesskap, og spesielt i husfellesskap, er en utmerket grobunn og ramme for å øve disse betingelsene. Nye muligheter kommer en daglig i møte. Hvis vi

feiler kan vi prøve om igjen med det samme.

Dersom dette blir øvet av mange medlemmer av fellesskapet, blir utbytte av det enda mer kraftfull. Sann helbredelse vil bli opplevbart. Glede vil stige opp i fellesskapet.

Det skal være mitt store ønske, at øvelsen av de syv betingelser ble en del av det indre livet for mange av oss. Men det er et individuelt valg. Alene kan slik øvelse, selv om det er alene man øver, likevel bli virksomt for verden.

I en tid, der spørsmålet om fremtiden lyder overalt, synes det for meg som om den indre disiplinen, som er påkrevet og praktisert i fellesskapet, og da følgelig blir båret ut i verden, blir en viktigere oppgave enn opprettholdelsen av fellesskapets ytre form og struktur. ■ ■ ■

Eva Steinmetz-Urieli

Gårdgruppa, fra venstre: Viktor (med sølvosten), Mats, Monika, Janchen, Jan, Reidun, Tor Raymond, Natascha, Maria, Mounir, Tommy, Samuel. Ikke til stede; Sören og Kristin.

Litt om oss på Hogganvik gård

I denne artikkelen skal de som jobber på gården i Hogganvik Landsby få anledning til å fortelle litt. Fortelle om hva de jobber med, inntrykk og opplevelser fra gårdsarbeidet, tanker og ønsker rundt gården.

Tekst og foto JAN HENDRIK HANSEN

Monika sier at hun liker veldig godt å melke. Hun klarer fint to kuer når det trengs. "Jeg husker godt på åpen dag når jeg var Bøttros og alle barn fikk melke meg." Mest jobber hun med grønnsaker. Hun plukket mye margerter om sommeren, og nå holder hun på å legge gulrot i sand. Til tross for blåmerkene hun fikk en gang synes hun det er morsomt å mate grisene. Både grisene og Monika høres godt på hele Hogganvik mens myseforringen foregår.

Tommy liker grisene best på avstand, pga lukten. Hva jobber Tommy med på gården? "Silo, vaske opp, koste masse møkk, vaske do, skru inn lypærer, fylle vann, vaske klutene, fylle diesel, gi høy til sauene,

pusse vinduer." For framtiden ønsker Tommy seg sortering av papp og plast direkte på gården (anm.: isteden for 40 m unna). Han kunne også tenke seg å kjøre med en liten traktor en gang.

Natascha fra Tyskland sier: gårdsarbeid – en utrolig anstrengende sak med masse moro, f.eks. hyggelige samtaler under grønnsaksinnhøsting eller luking, sangøvelser ved melkingen og ikke minst sportslige innslag når kuene vil bestemme veien selv.

Tor Raymond melker kua Embla, og han står på til tross for hennes temperament. Tor Raymond har også ansvaret for at garderoben og melkerommet er rene, og at matrester fra husene havner hos grisene på gården. "Jeg synes det er veldig fint at jeg og Samuel har blitt venner, og jeg liker godt å fleipe med han. Det er veldig bra vi har fått oss et skikkelig brannvarslingsanlegg. Men vet du hva vi skulle fått oss? En kaffemaskin og noen kopper for pauserommet på låven."

Samuel forteller at han sto uten arbeid i Sveits, der han kommer fra. Gjennom en slektning kom han til Hogganvik for endelig å arbeide igjen og få nye impulser. Her var alt nytt for ham. Mot sine opprinnelige forventninger fant han glede ved gårdsarbeidet og skal begynne på en landbruksutdannelse i Sveits til neste år.

Mats fyller daglig silo i mange trillebårer. Han liker å løfte store planker, kjøre trillebår, jobbe med potetkasser. Han synes det er gøy med kålrot og gleder seg til å brenne bål. Mats ønsker seg en benk til på gården. "Jeg liker å jobbe med store Samuel som spiser for mye mat".

Reidun sørger for at det skinner i alle krokar. Dyrenes pels får hun også til å skinne. Jeg lærer etter hvert hva dyrene tenker, og jeg lærer om deres livssituasjon. For dyrene er jo som oss mennesker på en måte. Det er veldig viktig at man blir godtatt av de man jobber sammen med. De tar meg som jeg er, og det er veldig godt å vite. Men det hender at noen

har litt kort lunte. Jeg har lært en ting, og det er at ingen dager er like.

Maria fra Potsdam i Tyskland har opplevd veldig fine, men også triste momenter på gården. ”Jeg nøt å høste tusenvis av erter og poteter i kjempefint sensommersvær og samtidig nyte utsikten til fjord og fjell. Arbeidet med dyrene er og et veldig takknemlig arbeid. Etter å ha måket ut hos grisene og strødd inn ny halm klarer jeg ikke å slutte å le. De hopper og roter og leker som småbarn. Da jeg hentet kuene fra beite i mørket og stjernene fortsatt blinket på himmelen, følte jeg meg himmelen og skaperen plutselig veldig nær (særlig når jeg først hvilte litt på en liggende ku). Respekt har jeg for disse som i mange år har stått opp tidlig og melket kuene uten å miste gleden ved det. For meg er det tungt først å bygge opp et forhold til et dyr, så se dyret kjøre av gårde en morgen og så tilberede det i uka deretter. Ellers er det et takknemlig arbeid. Man ser hvorfor man gjør ting, og det som såes kan høstes – på alle områder.”

Janchen syns det ikke er lurt å komme for sent til melking, for det å børste, vaske og så melke Nattros skal gjøres grundig, og det tar sin tid. Janchen har stelt med kuer på Hogganvik i 20 år.

Roy Viktor Hansen er blant annet ansvarlig for forberedelsene til morgen- og kveldsstellet på melkeromet. Han leverer melka til meieriet og lager ost sammen med Karin og Angela (osten vant forresten sølv i en landsdekkende konkurranse i høst). Han er også en kapasitet i gartneriet. Hvis han skal se tilbake på sesongen som nå avsluttes, så nevner Viktor at han likte spesielt godt å plante rabarbra med Hugo som var flink til å plante. ”Jeg gleder meg til å dyrke masse grønnsaker og lage god ost, sånt som folk vil spise. Og så har jeg lyst på nye høner og på kalkun. Men jeg tror det er vanskelig å få tak i.”

Jans oppgave er det å (iblant) gripe inn i det herlige kaoset for å forsterke strukturerende krefter som er på plass fra før. Han håper på en god – om ikke alltid symbiose, så i hvert fall koeksistens – mellom arbeid mot menneskelig trivsel / sjelbalanse og agronomisk vedlikehold og muligens fremgang. Et konkret håp er at de andre landsbyene gjennom fellesøkonomien kan støtte opp om en kompostplattung for Hogganvik gård. Denne vil være en forutsetning for en miljømessig forsvarelig gjødselhåndtering i de ekstreme nedbørsforholdene her på stedet. Jan gleder seg som et barn til å slippe de nye kasjmirgeitene løs på kratet, som vi har så mye av. ■ ■ ■

Solveig luker potetradene.

DEBATT

Under denne spalten ønsker vi å debattere litt. Det kan gjerne være kontroversielt og provoserende slik at noen kan reagere og komme med reaksjoner på noe de ikke er enige i. Da håper vi at dere vil skrive til oss i redaksjonen. Red.

Kan terrorhandlinger forsvares?

Siden 11. september, Madrid og London har spørsmålet for meg vært: hva er terrorhandlinger et uttrykk for? Og kan de forsvares? Hver morgen når man begir seg på badet og ser seg selv i speilet, kan man bli nokså forundret: ”Jasså! Er dette meg?” Det er visst på tide å begi seg til speilsalen i Tivoli for å forandre litt på fasongen. ”Du speil på veggen der, hvem er den vakreste i landet her?” ”Hun Snehvit”, svarte speilet. Ja, speilet har det problem at det ikke kan lyve. Hvor gjerne vi enn ville det hver morgen, så viser speilet vårt sanne ansikt og ikke våre drømmer.

Jeg mener at terrorhandlinger er et speil på våre samfunnsholdninger, våre handlinger, tanker og væremåter. Vi liker ikke det vi ser i speilet og forsøker å knuse det; aller helst vil vi se verden gjennom speilene i speilsalen på Tivoli, slik at den blir som våre fantasier og drømmer.

Terrorhandlinger er samfunnets speil. Skal vi bli kvitt terrorhandlinger, må vi endre på det som ligger foran speilet. Å klage på det som speilet viser oss, er å fraskrive seg ansvar.

Terrorhandlinger er uttrykk for vår politikk, kjøpevaner, samfunnsholdninger, verdivalg osv.. Før vi begynner å endre på våre holdninger, vil heller ikke speilbildet endre seg. ■ ■ ■

Ole Vestergaard

Pingvinenes liv

Hvorfor smiler vi og føler oss alltid litt hevet over pingvinene når vi møter dem? Og hvorfor kjenner vi en tragikomisk medfølelse for dem når vi tenker på disse små som oppreiste dyr?

Tekst KARL KÖNIG oversatt av SIGRUN og DAG BALAVOINE

På strendene og øyene i Arktis fins det ingen pingviner. Likevel levde det helt frem til på 1800-tallet en spesiell fugleart der som kunne sammenlignes med pingvinene, nemlig kjempealkene. Skjønt de tilhørte en helt forskjellig gren av fuglefamilien, hadde de gjennomgått en lignende omstrukturering. På kjempealkene var vingene blitt omdannet til glidefinner, og evnen til å fly hadde gått tapt. I størrelse var han lik de største pingvinene og målte omkring 90 cm. Lik pingvinene hadde han hvitt bryst, svart bakside og var oppreist. Hans nærmeste slektning var alken og lommen fra de Skandinaviske fuglefjell.

I tidligere tider bebodde han ikke bare øyene i de nordlige havområdene, men levninger er også blitt funnet på kystene av Danmark og Irland, og endog i de sydlige deler av Nord-Amerika*). De siste levende eksemplarer ble sett i og omkring Grønland så sent som rundt 1820. Siden da har disse fuglene, som må ha vært like tallrike som pingviner er i dag, forsvunnet fra jordens overflate. I historiske tider kunne man oftest treffe dem på New Foundland, Grønland og Island.

Alle observatører nevnte at kjempealkene brukte å svømme med hodet høyt løftet, men med nakken tilbaketrukket, og de dykket alltid når de ble skremt. På klippene satt de oppreist, mer oppreist enn lommen og alkene. De gikk og løp med korte små skritt, oppreist som et menneske, og når de var i fare, dykket de fire, fem meter ned i sjøen. Også kjempealkene hekket om sommeren og la ett eneste egg. Om hekkingens art og tid har vi kun antagelser.

I alle fall var lignende livsformer, som de vi kjenner fra pingvinene, oppstått i arktiske strøk. Begge mistet sin fuglestatus gjennom at de ikke lenger kunne fly, men isteden ervervet seg evnen til å svømme. Kjempealken og pingvinen ble, skjønt de ikke genealogisk var i familie, gjenstand for samme skjebne. Har noen andre fugler hatt samme

bestemmelse? Vi kjenner til en lang rekke slike fugler, noen nålevende, andre utdødd. Aller først kommer strutsfamilien. Vingene deres er forminsket og har så myke fjær at de er ubrukelig for flyging. Derfor er nakke og ben kraftig utviklet, og en fullt utvikst struts når en høyde på over to meter. Den australske kasuar, den sydamerikanske nandu og moaen fra New Zealand (nå utdødd for århundrer siden) har en lignende bygning. Moaen nådde en høyde på tre og en halv til fire meter og hadde kraftige lår og nakke. Og vi finner fremdeles, meget isolert og sjeldent, den ikkeflygende kiwien – den newzealandske snipestruts.

Alle disse fugler har bøtt med tap av sin flygeevne. I stedet har de utviklet (unntatt for kiwien) kraftige ben og alenlange halsar. Som om de hadde kompensert sitt tap av vinger med disse kroppsdelene. Man tenker umiddelbart på Goethes oppklaring i diktet

”Dyrenes Metamorfose”

Dog inni synes en ånd å kjempe kraftig,
Hvordan den kan bryte sirkelen og
skaffe vilkår for formene
Slik som viljen, hva den forsøker,
forsøker den forgjeves.
For skjønt den trenger inn til dette lem
eller til det andre,
Og utstyrer dem stort, derfor visner
likevel andre lemmer
Byrden av ubalanse ødelegger
Alle formers skjønnhet og all ren
bevegelse.

(Arbeidsoversettelse)

Strutser og kasuarer sies å bevege seg yndefullt mens de er unge. Jo eldre og større de blir, dess mer skaper tyngden ubalanse i nakke og ben, og deres bevegelser blir grovere og plumpere. Vingene og evnen til å fly ble fortrengt av ben og løping. For å holde balansen ved dannelsen av kraftige ben, ble nakken skjøvet opp, vekk fra kroppen, og slik oppsto den nåværende form.

Disse flygeudyktige fuglene (igjen med unntagelse av kiwien) lever på de vidåpne steppene. Sand, sol, kort gress og tørke er deres verden. Den store Madagaskarstrutsen (*Aepyornithes*) ble etter Portmann's mening ødelagt fordi:

Den progressive ryddingen av de lette, savannelignende skogene i mange deler av Madagaskar tvang dyrelivet i disse skogene mer og mer

inn i de sumpaktige, mindre tilgjengelige områdene av urskogen. I disse sumpskogområder ble kjempestrutsene krokodillenes bytte. Ikke bare det, men steppen var disse fuglenes levemiljø, ikke de sumpige skogene; dette var også en grunn til at de døde ut.

I alle disse fuglene var kreftene i den tørre jorden herskende. De tørket ut deres kropp, forfinet fjærdrakten og flygeren ble en løper. (I kiwien gikk kraften fra vingene til den forlengede, bøyde snabelen.) Det er karakteristisk at disse fuglene levde hovedsaklig i den sydlige halvdel av verden.

Er de ikke da de levende motsetningene til pingvinene? Begge grupper fikk sine vinger forkortet av skjebnen. For hos pingvinene ble ikke nakken og bena forlenget, men trukket inn. I alle pingviner sitter hodet direkte på brystet; føttene stikker ut som korte, absurde stumper fra under magen. Her har ikke luften tørket ut kroppen – helt motsatt: fuktighet og mørke har fylt ut kroppen slik at ben og nakke forsvinner inn i den.

Denne formen minner oss om hvalen, selen og delfinen. Lemmene blir små, finnelignende anhang fordi kroppene, runde av fett, sveller opp som ballonger.

I nord så vel som i syd, der kulde, mørke og vann blir overveldende krefter, oppstår kjempealken og pingvinen som motsetninger til strutser og kasuarer. Er det fremdeles mulig å gjennomskue den skjulte gåte om disse skapningenes eksistens?

*) Navnet pingvin har også sin opprinnelse fra nord. Sjømennene kalte kjempealkene som de kjente til, for Pen-Gwyn, hvithode. Dette kommer fra to keltiske ord (pen: hode og gwyn: hvit), som senere ble overført til pingvinen, så lik kjempealken. Men kun på engelsk og tysk; franskmenn sier pingouin for alken og manchot for pingvinen. ■ ■ ■

Fortsettes neste nr.

Flott bildebok om Vidaråsen landsby

**Vidaråsen –
livet i en Camphill-landsby**
Gro Midttun, fotograf og Sven
Grotdal, journalist
Sandefjord 2005

Livet i Vidaråsen landsby blir presentert i denne flotte bildeboka som det er en stor glede både å se bildene og lese tekstene i. To fremragende fagfolk hver på sitt område har sammen satt til verden en fullkommen skapning. Jeg vil helst si at her ser vi resultatet av to kunstneres arbeid!

Siden boka domineres av bilder, bør vi starte med dem. Vi som først og fremst er ordets tjener i skrift og tale, har en tendens til å undervurdere bildenes budskap. I denne boka får vi utallige eksempler på at et bilde kan si mer enn mange ord. Ja, de kan si mer enn ord overhodet kan uttrykke.

Alle sider av livet og virksomheten i landsbyen trer fram i talende bilder. Hverdag og helg, arbeid og fritid, sorg og glede lyser ut av bildene. Den som er kjent i landsbyen, vil gang på gang humre i gjenkjennelsens glede. Siden de fleste av bildene viser en, to eller tre personer, spør en seg om vi ikke burde få høre hva de heter? Kanskje vil tekst med navn under bildene virke forstyrrende. Ja, kanskje ville de avlede oppmerksomheten fra bildets budskap om livet i landsbyen. Likevel kunne det kanskje ha vært en liste bak i boka med tekst til bildene eller bare med navn.

De 16 tekstavsnittene er meget verdifulle i boka til tross for at mange er ganske korte. Nils Christie og Cato Schiøtz har levert små perler av synspunkter på landsbyen. Intervjuet

med Margit Engel gir et fint innblikk i starten. Først og fremst gir tekstene innføring i liv og virke i hverdag og helg. Boka ser ikke bare bakover, men også inn i dagliglivet av i dag. Intervjuet med den armenske medarbeideren Ruben Khachatryan gir mange tanker om veien fremover. Det er en velsignelse for Vidaråsen og de andre landsbyene at de har mange flotte folk fra en rekke nasjoner. De bør lyttes til når de gjør seg tanker om veien videre.

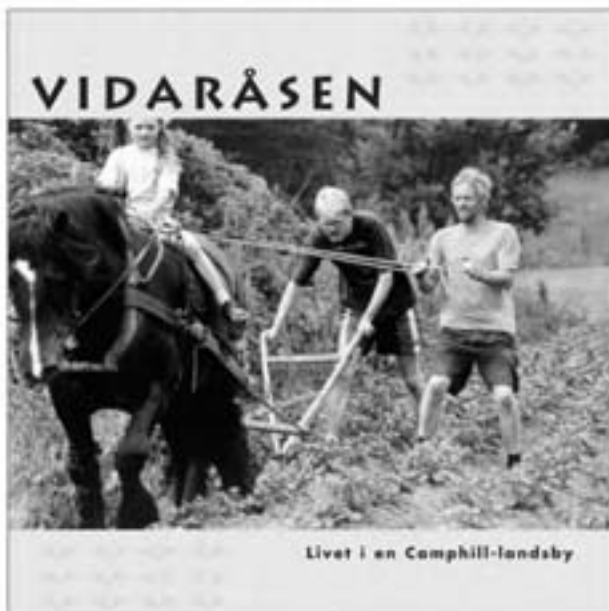
Særlig godt får leseren innblikk i det omsorgsfulle dagliglivet. Den som kjenner litt til den trefoldige tenkningen bak landsbyene med lik fordeling på kulturimpulser, økonomi og ledelse, vil lett kjenne mønsteret igjen både i tekster og bilder.

Kjære Vidaråsen! Gratulerer med boka! ■ ■ ■

Per Øverland

Kulturell begivenhet i september:

NY BOK OM VIDARÅSEN LANDSBY

Er du interessert i å bestille boken, kan du henvende deg til:

Janne C. Ellingsen
mail: janne.ellingsen@vidaraasen.no
fax: 33 44 41 01- tlf: 33 44 41 32

Første uke i september 2005 utkommer boken:

VIDARÅSEN – Livet i en Camphill-landsby,
på Purgatorio forlag

Utgivelsen er en frodig og vakker foto- og reportasjebok, om tilværelsen på Vidaråsen i solskinn og gråvær. Boken er i storformat, og inneholder opp i mot 100 utvalgte sort-hvitt fotografier, som dokumenterer de fleste sider av landsbylivet gjennom året.

Fotograf er Gro Midttun, som har fulgt Vidaråsen gjennom en årrekke. Kombinert med Sven Grotdals treffende tekster i form av intervjuer og reportasjer, blir resultatet en frisk og annerledes rundtur i det Camphillske landskapet.

Forord er ved Nils Christie, og etterord ved Cato Schiøtz

Nytt om biodammer på Vidaråsen

Will Browne har nylig fått publisert en fagartikkel i det vitenskapelige tidsskriftet *Water Science & Technology* om biodammene på Vidaråsen, sammen med professor Petter D. Jenssen.

Artikkelen dokumenterer at renseparken på Vidaråsen klarer de svært strenge rensekravene satt av forurensningsmyndighetene, om tilnærmet badevannskvalitet på vannet ut av anlegget. I tillegg er renseparken en økologisk berikelse for Vidaråsen med plass til andefugl, amfibier og karpefisk. ■ ■ ■

Redaksjonen gratulerer Will!

Foto Jan Bang

Kilde: W. Browne* and P.D. Jenssen 2005: Exceeding tertiary standards with a pond/reed bed sys-

tem in Norway. I: *Water Science & Technology* Vol 51 No 9 pp 299–306.

Cogito - Forum for kunst, filosofi, litteratur og samtid

Tidsskriftet *Cogito* vil være et møtested for spirituell og skapende arbeid. Rudolf Steiners frihetsfilosofi og erkjennelsesvei er en inspirasjonskilde.

Temaer vi tar opp, blir bearbeidet gjennom fordypende artikler, intervjuer, diktning og gjendiktning.

Utkommer to ganger i året

Bestillinger sendes til:

Axel Bojer
Flafjellet 20a
1454 Fagerstrand
post@forumcogito.no
www.forumcogito.no

90,- for nummer 10 (+porto)
50,- for eldre numre (+ porto)
180,- for ett års abonnement

Økologisk julegodt fra Helios

**Julegodt i
biodynamisk/økologisk kvalitet**

- fikner, dadler, aprikoser, svsker
- nøtter, mandler
- krydder i stort utvalg
- økologiske pepperkaker
- marsipan, sjokolade
- **Weledakalenderen**

Besøk din nærmeste butikk i Helios-kjeden:

Oslo (Majorstuen, Frogner, Parkveien), Bergen (Helios Bergen og Kornelias Grønne Basar),
Bodø, Hamar, Haugesund, Larvik, Nesoddtangen, Stavanger, Tromsø, Trondheim (Sentrum,
Rotvoll) Tønsberg, Vidaråsen og Ås eller din nærmeste helsekostbutikk som fører Heliosvarer.

God jul fra Helios

Hyggenv. 35, 3440 Røyken
Tlf: 31 29 28 50 Fax: 31 28 06 60
E-mail: helios@helios.no / Internett: www.helios.no

RETURADRESSE:

Landsbyliv
Solborg,
3520 Jevnaker,
Norway

CAMPHILL – NORGESKALENDER 2006

JANUAR

Mandag 9. – fredag 13.

Prestesyndode – Solborg.

Fredag 13. – søndag 15.

Tre-årige utdannelsen,
Camphilldeltagere – Solborg.

Tirsdag 17. – torsdag 19.

Landsbyskolens årsmøte – Solborg.

Torsdag 19. – søndag 22.

Regional Community-møte – Pakkla

Fredag 27. – søndag 29.

Klasseleserstevne – Vidaråsen.

FEBRUAR

Tirsdag 7. – fredag 10.

Jordbruksmøte for Northern Region – Solborg.

Søndag 12. – fredag 17.

Blokkuke, tre-årig utdanning – Solborg.

Fredag 17. – søndag 19.

Veiledersamling – Solborg.

MARS

Fredag 3. – søndag 5.

Introduksjons-år. Møte 2 for unge
medarbeidere – Soleggen.

Søndag 5. – onsdag 8.

Øst-møte – Vidaråsen.

Tirsdag 21. – torsdag 23.

Mellomstedsmøte – Solborg.

Fredag 23. – lørdag 24.

Betydning og konsekvensene av
utdanningen på de sosialterapeutiske
steder, Lisbeth Kolmos – Solborg.

Torsdag 30. – søndag 2. april

Regional Community-møte – Svetlana.

APRIL

Tirsdag 18. – lørdag 22.

Camphill Community Festival –
Botton, England.

Mandag 24. – fredag 28.

Ungdomstreff, Helsepedagogiske
skoler – Seminarsenteret, Solborg

MAI

Onsdag 3. – fredag 5.

Internasjonal Camphillkonferanse –
New Lanark, Skottland.

Torsdag 11. – søndag 14.

Årsmøte ECCE. Hvor?

Torsdag 11. – søndag 14.

Introduksjons-år. Møte 3 for unge
medarbeidere – Solborg.

Fredag 19. – søndag 21.

Representantskapsmøte

Søndag 21. – søndag 28.

Blokkuke, tre-årig utdanning – Järna.

Onsdag 24. – søndag 28.

Maidagene – Järna.

JUNI

Fredag 2. – søndag 4. Pinse

Vidaråsen og Landsbystiftelsen feirer
40 år!

AUGUST

Torsdag 3. – søndag 6.

Sommerfestival Community – Rozkalni.

NOVEMBER

Fredag 17. – søndag 19.

Representantskapsmøte – Vidaråsen.

**For oppdatering og endringer
ta kontakt med:**

JAN BANG, vanlig post:
Solborg, 3520 Jevnaker
Telefon hjemme: 32 13 30 51
Telefon kontor: 32 13 34 56
Mobiltelefon: 48 12 96 53
Fax: 32 13 20 20
Epost: jmbang@start.no

Bli abonnent på Landsbyliv!

Bli kjent med landsbylivet og få tilsendt bladet for kun kr. 250,- pr. år

FOR BESTILLING: Landsbyliv, Solborg, 3520 Jevnaker
Telefon 32 13 34 56 Epost: jmbang@start.no